

Bredetved Skydeterræn

Drifts- og plejeplan 2002-2016

Miljøministeriet • Skov- og Naturstyrelsen
og
Hærhjemmeværnsdistrikt Odsherred 2001

Bredetved Skydeterræn

- Drifts- og Plejeplan 2002-2016

Udgivet af Miljøministeriet,
Skov- og Naturstyrelsen
og Hjemmeværnskommandoen 2002

Tekst & Redaktion: Niels D. Lisborg og Erling Krabbe, Skov- og Naturstyrelsen
- med bidrag fra Hærhjemmeværnsdistrikt Odsherred.

Kort og bevoksningsliste: N. D. Lisborg, SNS

Forsideillustration: Blå anemone tegnet af Poul Juul

Tryk af plan og kortbilag: Skov- og Naturstyrelsen

Tryk af omslag: Hillerød Bogtrykkeri/Offset Aps

Indbinding: Luna Tryk, København

Oplag: 100 eksemplarer

ISBN: 87-7279-421-6

Hæftet kan fås hos

Hærhjemmeværnsdistrikt Odsherred

Holbæk kaserne
Anders Larsensvej 1
Postboks 323
4300 Holbæk

Tlf. 5948 8100

Bredetved Skydeterræn

Drifts- og plejeplan 2002-2016

Nærværende drifts- og plejeplan for Bredetved Skydebaner, med tilhørende arealer, stadfæstes hermed som gældende for perioden 1. januar 2002 til 31. december 2016.

Holbæk Kaserne, den

Tonni Schumann

Major, Chef for Hærhjemmeværnsdistrikt Odsherred

Skov- og Naturstyrelsen, den

Bendt Egede Andersen

Skovtaksator, chef for Driftsplankontoret

INDHOLDSFORTEGNELSE

INDLEDNING	1
1 Generelt om drifts- og plejeplaner	1
1.1 Formål og baggrund	1
2 Beskrivelse af planprocessen	2
2.1 Forudsætninger	2
2.2 Planens indhold	2
2.3 Planændringer	2
3 Særligt om drifts- og plejeplanen for Bredetved Skydeterræn	4
3.1 Baggrund	4
3.2 Aftalens virkning	4
3.3 Korttegnning	4
STATUS	6
4 Beskrivelse af Bredetved Skydeterræn	6
4.1 Den militære historie	6
4.2 Landskab og geologi	7
4.3 Registrering af arealtyper	7
4.4 Plejetilstand	11
4.5 Flora	12
4.6 Fauna	14
4.7 Kulturhistorie	18
4.8 Sammenfatning af de natur- og kulturhistoriske værdier	19
5 Bredetved Skydeterræns nuværende anvendelse	20
5.1 Faciliteter og brug	20
5.2 Gældende bestemmelser og restriktioner	20
6 Hjemmeværnets nuværende drift og pleje af terrænet	22
7 Offentlighedens adgang	23
8 Lovmæssige brugsbegrænsninger eller bindinger	24
8.1 Generel lovpraksis for forsvarrets og hjemmeværnets arealer	24
8.2 Status i regionplanen for Vestsjællands Amt	24
8.3 Status i kommuneplan for Holbæk Kommune	25
8.4 Planloven	25
8.5 Naturbeskyttelsesloven	25
8.6 Museumsloven	27
8.7 Vandløbsloven	28
8.8 Skovloven	28
FREMTIDIGE BEHOV OG ØNSKER	30
9 Hjemmeværnets fremtidige behov og ønsker	30
9.1 Nuværende og fremtidige brugere	31
9.2 Fremtidig brug af eksisterende faciliteter	31
10 Skov- og Naturstyrelsens forslag til beskyttelse og forbedring af naturværdier	32
10.1 Overordnet målsætning for skydeområdets fremtidige naturtilstand	32
10.2 De åbne arealer	32

Indholdsfortegnelse

10.3	<i>Pleje, etablering og beskyttelse af vandhuller</i>	33
10.4	<i>Skovbevoksninger</i>	35
10.5	<i>Offentlighedens adgang</i>	36
11	<i>Ønsker fra eksterne bidragydere</i>	37
11.1	<i>Bidrag fra Friluftsrådet</i>	38
11.2	<i>Bidrag fra Dansk Ornitologisk Forening</i>	39
11.3	<i>Bidrag fra Danmarks Naturfredningsforening</i>	39
11.4	<i>Bidrag fra Danmarks Jægerforbund</i>	40
12	<i>Vurdering og afvejning af terrænets fremtidige benyttelse</i>	42
12.1	<i>Ønsker fra hjemmeværnet</i>	42
12.2	<i>Skov- og Naturstyrelsens ønsker om pleje af naturværdier</i>	42
12.3	<i>Ønske fra bidragydere</i>	43
13	<i>Plan</i>	45
13.1	<i>Overordnede retningslinier for den fremtidige benyttelse</i>	45
13.2	<i>Plejeforanstaltninger</i>	45
13.3	<i>Retningslinier for øvelsesaktiviteter</i>	46
13.4	<i>Retningslinier for brug af gødskning og sprøjtning</i>	46
13.5	<i>Offentlighedens adgang til skydeterrænet</i>	46
13.6	<i>Nødvendige tilladelser til nye anlæg og tiltag</i>	47
13.7	<i>Planændringer</i>	47
	ØKONOMI	48
14	<i>Økonomiske konsekvensberegninger</i>	48
14.1	<i>Økonomisk overslag til naturpleje og genopretning</i>	48
14.2	<i>Forslag til årsopdelt budget til gennemførelse af drifts- og plejeplanen</i>	49
	BILAG	50
15	<i>Oversigt over bilag</i>	
	<i>Bilag 1: Grundkort over Bredetved Skydeterræn</i>	
	<i>Bilag 2: Øvelseskort over Bredetved Skydeterræn</i>	
	<i>Bilag 3: Drifts- og plejekort over Bredetved Skydeterræn</i>	
	<i>Bilag 4: Bevoksningsliste for Bredetved Skydeterræn</i>	
	<i>Bilag 5: Retningslinier for militærets anvendelse af skyde- og øvelsesterræner i relation til Naturbeskyttelseslovens §§ 3-4</i>	

INDLEDNING

1 Generelt om drifts- og plejeplaner

1.1 Formål og baggrund

Mange af de militære områder indeholder store naturværdier i form af et rigt dyre- og planteliv samt store, sammenhængende landskaber. Dyr og planter trives netop godt her, fordi arealerne gennem mange år har fået lov at henligge i naturtilstand, men også fordi der udover periodisk aktivitet fra skydende enheder i øvrigt ikke færdes så mange mennesker i områderne.

Som led i Forsvarsministeriets miljøstrategi har Hjemmeværnskommandoen vedtaget, at der for hovedparten af de skyde- og øvelsesområder, der administreres af hjemmeværnet skal udarbejdes en drifts- og plejeplan.

Den 27. februar 2001 indgik Hjemmeværnskommandoen og Skov- og Naturstyrelsen en samarbejdsaftale, der sikrer en langsigtet planlægning af drift og pleje for hjemmeværnets skyde- og øvelsesområder.

Formålet med en drifts- og plejeplan er at sikre, at der på hjemmeværnets arealer opnås en tilfredsstillende balance mellem behovet for nødvendig uddannelse og træning af enheder under realistiske vilkår og hensynet til naturbeskyttelse og rekreative interesser.

Da planlægningen ønskes brugt som et redskab til beskyttelse og forbedring af naturværdier på terrænerne er amt og kommune, Danmarks Naturfredningsforening, Friluftsrådet m.fl. medinddraget som såkaldte eksterne bidragsydere ved udarbejdelsen. Samtidig er det forventningen, at amt og kommune som de relevante myndigheder gennem inddragelse i afvejningen mellem benyttelse og beskyttelse vil administrere relevant lovgivning med udgangspunkt i planen.

Drifts- og plejeplanlægningen vil desuden tilvejebringe et ensartet grundlag for en flersidig forvaltning af de militære arealer. Samtidig vil planlægningen give medarbejdere i hjemmeværnet en naturmæssig viden, herunder en forståelse for behovet og mulighederne for varetagelse af flersidige hensyn ved drift og pleje af arealerne.

Støjproblematikken i relation til naboer ligger uden for drifts- og plejeplanlægningsarbejdet, idet denne reguleres i henhold til miljøbeskyttelsesloven. Bestemmelser om støjregulering for Bredetved Skydeterræn er fastsat i "Bekendtgørelse om støjregulering af forsvarrets øvelsespladser og skyde- og øvelsesterræner" (Bek. nr. 1057 af 14. december 1998), side 98.

2 Beskrivelse af planprocessen

2.1 Forudsætninger

I forbindelse med udarbejdelse af drifts- og plejeplanen er udgangspunktet, at terrænerne er udlagt som militære områder, og derfor fortsat skal kunne anvendes som sådan.

Drifts- og plejeplanen skal tydeliggøre terrænets naturmæssige og rekreative værdier og udstikke retningslinier for terrænets brug, beskyttelse og pleje, under hensyntagen til disse værdier, samtidig med at der opnås en tilfredsstillende løsning af forsvarets behov for militær brug af terrænet.

Planen skal således rumme en afvejning mellem henholdsvis hjemmeværnets behov for militær brug af terrænet og samfundets interesse i en forsvarlig og langsigtet forvaltning af terrænets naturværdier.

Som følge af, at der er tale om et militært område vil rekreative interesser (offentlighedens adgang til hjemmeværnets areal) kun blive tilgodeset i det omfang, det ikke generer den militære brug og i øvrigt er sikkerhedsmæssigt forsvarligt. Herudover kan hensynet til naturmæssige værdier påvirke mulighederne for rekreativ benyttelse.

De i drifts- og plejeplanen opstillede retningslinier, skal være enkle for hjemmeværnet at administrere i praksis.

2.2 Planens indhold

Planen skal

- Kortlægge og afgrænse naturtyper, bevoksninger, veje, hjemmeværnets anlæg etc.
- Beskrive de naturmæssige værdier og identificere de mest bevaringsværdige af disse, samt påpege eventuelle behov/muligheder for forbedring af de naturmæssige værdier.
- Beskrive hjemmeværnets nuværende benyttelse og drift af terrænet samt klarlægge hjemmeværnets fremtidige behov for benyttelse af terrænet.
- Beskrive den rekreative benyttelse af terrænet.
- Foretage afvejningen imellem hjemmeværnets behov for benyttelse, ønskerne om beskyttelse, forbedring af naturværdier samt forbedring af de rekreative muligheder.
- Anvise hvorledes denne afvejning kan realiseres i praksis, herunder fastlægge retningslinier for terrænets fremtidige benyttelse, pleje og forbedring.
- Beregne de økonomiske konsekvenser af planens bestemmelser for hjemmeværnet.

2.3 Planændringer

Drifts- og plejeplanen gælder for 15 år.

For til stadighed at holde planen med så langt et tidsrum tidssvarende og fleksibel, kan der løbende foretages ændringer i drifts- og plejeplanen, forudsat at aftaleparterne er enige.

Såfremt hjemmeværnet eller Skov- og Naturstyrelsen ønsker ændringer i drifts- og plejeplanen indsender det lokale hjemmeværnsdistrikt begrundede forslag herom via Hjemmeværnskommandoen til Skov- og Naturstyrelsen eller omvendt. Hvis der ikke er væsentlige indsigelser, indsættes planændringen i den pågældende plan med gyldighed som en del af denne.

Planændringerne kan således opfattes som en løbende fortsættelse af planlægningsfasens dialog mellem parterne.

Som udgangspunkt kræver enhver afvigelse fra planens retningslinier, som de fremgår af planafsnittet, planændring. Der gælder dog en bagatelgrænse for kravet om planændringer. I tvivlstilfælde om bagatelgrænsen bør parterne drøfte dette spørgsmål indbyrdes.

Planændringer kan også være en nødvendighed som følge af afgørelser fra relevante myndigheder.

Udover planændring kan dispositioner der ligger udenfor planens rammer kræve tilladelse fra relevante myndigheder.

3 Særligt om drifts- og plejeplanen for Bredetved Skydeterræn

3.1 Baggrund

En særskilt aftale om en drifts- og plejeplan for Bredetved Skydeterræn, blev indgået mellem Hjemmeværnskommandoen og Skov- og Naturstyrelsen den 1. august 2001.

I foråret 2001 blev en markgennemgang af arealet foretaget med henblik på udarbejdelsen af digitale kort over terrænet og i august 2001 foretog Skov- og Naturstyrelsen den biologiske registrering af området.

Drifts- og plejeplanlægningen forestås af Hærhjemmeværnsdistrikt Odsherred og Hjemmeværnskommandoen i samarbejde med Skov- og Naturstyrelsen.

I forbindelse med udarbejdelsen af planen har Vestsjællands Amt, Holbæk Kommune, Danmarks Naturfredningsforening, Danmarks Jægerforbund, Dansk Ornitologisk Forening samt Friluftsrådet mfl. haft mulighed for at fremsende bidrag til planen. Endelig har bidragsyderne haft lejlighed til at kommentere planforslaget inden færdiggørelsen.

3.2 Aftalens virkning

Drifts- og plejeplanen er bindende for de to aftaleparter, i dette tilfælde Skov- og Naturstyrelsen og Hærhjemmeværnsdistrikt Odsherred. Ved underskrift af planen forpligter aftaleparterne sig således til at efterleve og respektere de i planen fastsatte bestemmelser. Planen kan dog løbende ændres, såfremt der er behov for og enighed herom, jf. afsnit 2.3.

3.3 Korttegning

På grundlag af markgennemgang, luftfotos, tidligere kort m.v. er der udarbejdet digitaliserede kort, som omfatter henholdsvis et grundkort, et øvelseskort og et drifts- og plejekort. De tre kort er indsat bagest i denne plan som bilag 1, 2 og 3.

Grundkort (bilag 1)

Grundkortet viser status for arealanvendelsen på plantidspunktet (2001). I princippet medtages alt af betydning for drifts- og plejeplanlægningen. Kortet anvendes som grundlag for drifts- og plejekortet, samt for eventuelle andre temakort som kan udarbejdes i tilknytning til planen.

Til kortet hører en bevoksningsliste, der er en fortegnelse over terrænets arealtyper og anvendelser. Areal samt supplerende bemærkninger er angivet. Bevoksningslisten er indsat som bilag 4 i denne plan.

Skydeterrænet er opdelt i "litra", der svarer til behandlingsenheder inden for den enkelte afdeling. Bredetved Skydeterræn består p.g.a. det relativt lille areal kun af 1 afdeling, der omfatter hele terrænet. Litra opdelingen er en opdeling, der er overført fra de traditionelle skovkort, der anvendes i skovbruget. En litra er et areal, der er ensartet med hensyn til terræn, anvendelse, vækstforhold, evt. træarter og disses aldre. Eksempler på litra er den enkelte mose eller eng eller den enkelte skovbevoksning i et skovområde. Litra angives med et bogstav. En afdeling og en litra vises ved henholdsvis et tal og et bogstav på grundkortet. Til alle litra er der endvidere knyttet en to- eller trebogstavkode (anvendelseskode), der angiver arealtype

(f.eks. STS for strandsump, ORE for overdrev, RGR for rødgran). Der beregnes areal for hver enkelt litra.

I bevoksningslisten er areal og arealtypen samt eventuelle supplerende bemærkninger angivet.

Kortet omfatter desuden en række andre signaturer, som er forklaret på kortsignaturen.

Øvelseskort (bilag 2)

Øvelseskortet fremstilles til illustration af den øvelsesmæssige brug af terrænet. På kortet fremgår alle de militære installationer, sektoropdelinger m.m. Denne korttype er velegnet til brug for militært personel, der heraf kan orientere sig og aflæse eventuelle restriktioner.

Det er fremstillet på grundlag af grundkortet, men viser ikke anvendelseskoder, afdelinger, litra eller udprikninger, der er irrelevante i øvelsessammenhæng.

Arealtyperne slås sammen i større enheder, således at sammenhængende skovbevoksninger eller åbne arealer fremgår. Grøfter, vandløb, søer og moser er også tydeligt angivet.

Samtidig vises arealtyperne med separate farvesignaturer.

Drifts- og plejekort (bilag 3)

Drifts- og plejekortet fremstilles som illustration af de forskrifter vedrørende drift og pleje af terrænet, som er indeholdt i nærværende drifts- og plejeplan.

Kortet indeholder samme oplysninger og signaturer som grundkortet.

Med farver er herudover fremhævet de steder, hvor der skal ske ændringer i anvendelsen eller gennemføres særlige plejeforanstaltninger.

Endvidere vises de kommende militære anlæg på drifts- og plejekortet i det omfang, det kan stedfæstes, eksempelvis planlagte nye spor, anlæg, terrænpunkter og områdebenyttelser.

STATUS

4 Beskrivelse af Bredetved Skydeterræn

Skydeterrænet ligger ud til Isefjordens Inderbredning, ca. 5 km sydøst for Holbæk by, Holbæk Kommune i Vestsjællands Amt. Terrænet administreres af Hærhjemmeværnsdistrikt Odsherred i Holbæk.

Landskabeligt ligger terrænet som et åbent område med spredte holme af træer og buske. Størstedelen af arealet er på begge sider omgivet af skov. Dragerup Skov et stykke mod nord-vest og Erikholm Skov umiddelbart øst for terrænet - afgrænset af skovdiget.

Skydeterrænet består af to langdistanceskydebaner på henholdsvis 200 meter og 300 meter, samt et terræn med feltskydebaner. Terrænet anvendes til gruppe- og enkeltmandsskydninger samt til øvelses- og uddannelsesaktiviteter for forsvarets og hjemmevernets personel.

Under skydning er adgang forbudt, hvilket markeres med hejsning af en ballonkugle og en blinkende lysmarkør, der kan ses fra søsiden. Desuden afspærres adgangsvejene til terrænet. Fareområdet på søterritoriet går ud til 3 km fra land og er markeret med fem stk. gule spidstønder.

Selve skydeterrænet udgør ca. 21 ha og ejes af Forsvarsministeriet.

En oversigt over skydeområdet fremgår af kortbilag 1.

Bredetved Skydeterræn med Isefjorden i baggrunden. (Foto: Erling Krabbe)

4.1 Den militære historie

Forsvaret har været ejer af skydeterrænet siden d. 21. oktober 1912, hvor skydeterrænet blev oprettet i forbindelse med opførelsen af Holbæk Kaserne. Skydeterrænet er overdraget til

hjemmeværnet d. 1. august 1982 i forbindelse med nedlæggelsen af Sjællandske Artilleriregiment på Holbæk Kaserne.

I hele perioden har terrænet været anvendt som skyde- og øvelsesterræn. I perioden mellem 1913 og 1989 har forsvaret og hjemmeværnet opført forskellige anlæg omfattende skivedepot, opholdsskur, standpladser m.m.

4.2 Landskab og geologi

Bredetved Skydeterræn består for størstedels vedkommende af græsklædte overdrev, sletter og enge. Ind imellem er plantet små holme af træer og buske. Den sydligste del af Bredetved Skydeterræn er omgivet af landbrugsland. Tættere mod fjorden flankeres skydebanerne på begge sider af gammel, frodig løvskov – primært ask – med en varieret og spændende skovbundsflora. Om foråret kan her ses et prægtigt tæppe af gule, blå og hvide anemoner.

Fra terrænets højeste del, tæt ved landevejen ca. 20-25 meter over havet, er der en flot udsigt over Ise-fjorden med Bramsnæs Bugt i syd. Herfra daler terrænet over en strækning på ca. 800 meter for til sidst at ende i en tæt rørskov af tagrør ud til kysten. Når man står ved rørskovene og kigger tilbage ind mod land ses tydeligt den gamle kystskrænt, hvor Stenalderhavet stod for ca. 6500 år siden.

Geologisk set består overfladen i Bredetved Skydeterræn af tre forskellige jordarter med hver sin oprindelse: Havaflejringer, tørv og moræneler.

De flade, lavtliggende områder ud mod fjorden er gamle *havaflejringer*, som er hævet op over nuværende havniveau siden Stenalderen. Landet var presset ned af ismasser under istiden, men efter isens bortsmelten er landhævningen begyndt. Havniveauet stiger dog mere i stenalderentiden end landhævningen og derfor var Eriksholm Skov – som navnet siger en holm – en ø omgivet af havvand i Stenalderen. Efterhånden tager landhævningen over, og havet trak sig tilbage. Der dannedes rørskove og strandsumpe mellem øen og fastlandet - et billede, der endnu ses på Bredetved Skydeterræn langs den nuværende kystlinie – om end i mindre målestok. Da dalbunden er hævet op over havniveau, dannes en sø som senere er groet til som en mose, fordi lag på lag af kærvegetation, tagrør og evt. birkekrat efterhånden er akkumuleret, da det døde plantemateriale kun meget langsomt omsættes i det våde miljø, der fandtes i dalbunden. Jordbunden mellem den gamle kystskrænt og frem til ca. 200 meter fra kystlinien består derfor af *tørv*, der er aflejret på den gamle stenalderhavbund. Takket være mosedannelsen har pilekrat, birk og muligvis elletræer indfundet sig.

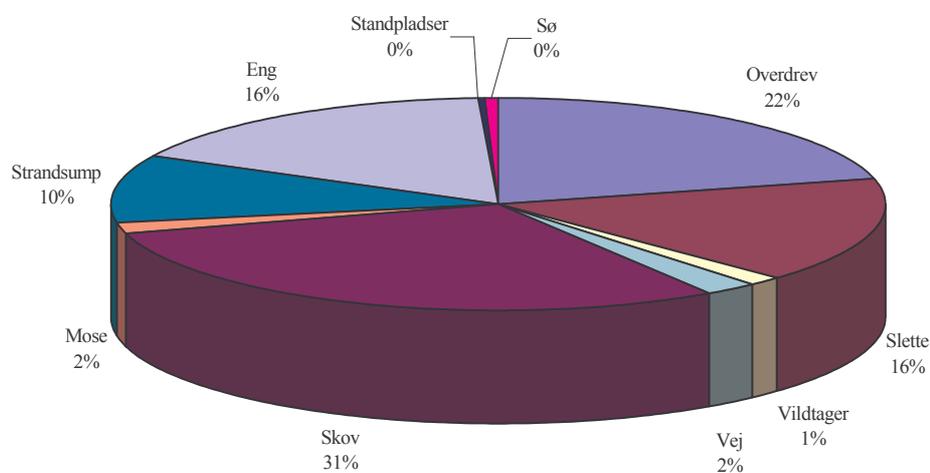
Den inderste og højeste del af Bredetved Skydeterræn består hovedsageligt af *moræneler*. Landskabet her er dannet af den Ungbaltiske Is, der trængte frem fra øst for ca. 15.000 år siden. Indlandsisen afsatte leret på sin vej over Sjælland. Netop den Ungbaltiske Is har haft betydning for nutidens dyrkningsmuligheder. Isen fra øst medbragte en masse næringsstoffer sammen med leret, samt kalk. Dette er hovedforklaringen på hvorfor Østdanmark er så meget mere frodig end Nord- og Vestjylland.

4.3 Registrering af arealtyper

Registrering af arealtyper er foretaget i maj 2001 i forbindelse med korttegningen.

Arealerne er opdelt i arealtyper, som det fremgår på grundkortet (bilag 1) og bevoksningslisten (bilag 4).

I figur 2 er vist arealets fordeling på en række naturtyper. Det fremgår, at naturtyperne “skov” og “overdrev” udgør den største andel.

Figur 2. Arealfordeling, Bredetved Skydeterræn. Bemærk, at naturtypernes arealfordeling er afrundet til nærmeste hele procent.

Om foråret ses en frodig vækst i skovbunden. Her hvide og gule anemoner. (Foto:NDL)

Strandrørsumpen langs fjorden. En massiv bevoksning af Tagrør. (Foto: Erling Krabbe)

I tabel 1 er vist en oversigt over arealtyperne på Bredetved Skydeterræn:

Tabel 1. Arealets fordeling på arealtyper.

Anvendelseskode På kort	Arealtyper	Areal i ha
Åbne arealer:		
SØ *	Vandhuller	0,10
SLE	Slette/kulturgræs	3,40
MOS *	Mose	0,40
ORE*	Overdrev	4,50
ENG*	Eng	3,50
VAG	Vildtager	0,30
STS*	Strandsump/Strandeng	2,20
Skovbevokset areal		
ASK	Ask	3,50
BIR	Birk	0,90
ALØ	Andet løv, poppel, mirabel, slåen	0,70
EG	Eg (vildtremise m. RGR + rose)	0,20
RGR	Rødgran	1,00
Befæstede veje		
VEJ	Bilfaste veje	0,50
Militære anlæg:		
SKB	Skydebane-standplads	0,10
Total:		21,30

*) Omfattet af Naturbeskyttelseslovens § 3, beskyttede naturtyper. Se side 27.

I det følgende er der redegjort for definition og afgrænsning af de enkelte arealtyper, som de er angivet på grundkortet.

Åbne arealer

Sø (vandhuller) udgør ca. 0,1 ha af terrænet. I dette areal medgår dog kun de to fritliggende vandhuller. De mere eller mindre træbevoksede tørvehuller i askeskoven er ikke indregnet.

Slette (SLE) udgør knap 3,5 ha. Ved slette forstås et græsområde, der er præget af kulturgræsser. Typisk haver og kulturpåvirkede marker, der gødes eller slås - og hvor man ikke finder de typiske overdrevsarter.

Mose (MOS). Den del, der kan kaldes mose udgør knap en halv hektar og er fordelt på to mindre områder på terrænet. Mosen kan beskrives som et tørvedannende, ferskvandspåvirket plantesamfund, lavtliggende med våd bund.

Strandsump (STS) på Bredetved Skydeterræn udgør ca. 10 procent af terrænet som består af arealet uden for kyststien. Strandsumpen er tæt bevokset med tagrør, der er den største danske art af sumpgræs. Tagrør kan af og til nå en højde af 4 meter. At tagrørene dækker størstedelen af strandsumpen skyldes artens store konkurrenceevne i det sumpede og ofte iltfattige miljø samt at arealet ikke har været i brug (plejet) i form af slåning eller græsning. Naturtypen udvikles netop ved beskyttede kyster, typisk fjorde og vige.

Af matrikelkortet fremgår det at terrænet tilsyneladende har nået længere ud i fjorden end tilfældet er i dag. I hvert fald ligger den gamle matrikellinie, hvor der nu er vand.

Overdrev (ORE)

Overdrev er en kulturpåvirket vegetationstype på tørbundsarealer, der som hovedregel er opstået ved langvarig græsning. Som naturtype i Danmark har overdrev eksisteret siden agerbruget blev indført for ca. 6000 år siden.

Overdrev (oredrev) betyder egentligt stenet jord, der ligger udyrket hen, og som kun benyttes til græsning. Oprindeligt har overdrev altså udgangspunkt i gamle græsningsarealer, der ikke var velegnet til opdyrkning. Flere overdrevsarealer opretholdes i dag dog som følge af slåning, hvor næringsstoffer (det afslåede materiale) fjernes fra området. Overdrevsarealerne på Bredetved er dog blevet registreret og indtegnet på kortbilagene ud fra forekomst af de planter, der er typiske for overdrev.

Eng

I det åbne land på Bredetved Skydeterræn er engen den største naturtype, næstefter overdrev. Engen udgør ca. 3,5 ha.

I modsætning til overdrevene består engarealer ofte af et fugtigbundssamfund. Engarealerne udgør de arealer som har tørvebund jf. afsnit 4.2.

Engens opretholdelse er afhængig af en gentagen udnyttelse i form af græsning eller slåning. Ophører denne brug sker der en drastisk ændring i planternes konkurrenceforhold. Højt voksende urter og stauder får mulighed for at sprede sig. Dermed kan et artsrigt plantesamfund ændre sig til en artsfattig vegetation af arter som Stor Nælde (brændenælde), Almindelig Mjødurt og Lodden Dueurt.

Vildtagre (VAG)

Vildtagre er dyrkede arealer, der typisk er udlagt med foderafgrøder med henblik på fodring af vildtet (primært råvildt, harer og fasaner). Typiske anvendte afgrøder er majs og kål. Sammenlagt udgør de registrerede vildtagre på skydeterrænet ca. 0,3 ha (3000 m²) eller ca. 1 procent af terrænet. I de frodige, næringsrige egne er vildtagre normalt ikke nødvendige for at holde en høj vildtbestand. Vildtagre kan visse steder ligefrem være uheldige, hvis de er anlagt på beskyttede naturtyper som enge og overdrev.

Skovbevokset areal

De skovbevoksede områder er opdelt efter træarter. I bevoksningslisten (bilag 4) fremgår også træernes gennemsnitlige højde, diameter og skønnede alder.

Det skovbevoksede areal udgør i alt ca. 6,5 ha eller 31 procent af terrænet – altså knap en trediedel. Heraf er langt størstedelen løvskov, især ældre ask og birk, der alene udgør ca. 4,5 ha. Askeskoven er her en spændende og varieret skov, der drives ekstensivt. Skovbunden består af muld og tørv, der giver grobund for en frodig opvækst af planter som Bingelurt, Lungeurt, Lærkespore, anemoner og kodrivere. Om vinteren står dele af askeskoven under vand.

De resterende træbevoksede areal på ca. 2 ha består af levende hegn, holme og vildtremiser i det åbne land. Hovedsageligt med mirabel, slåen og rødgran.

Veje og spor

Både veje og spor fremgår af kortbilag, men der er kun arealberegnet for de befæstede, bilfaste veje (markeret med brun farve på kortbilag). Her udgør vejnettet sammenlagt ca. en halv hektar.

Militære anlæg.

skydebaner (SKB). Her er kun medtaget de standpladser, der tydeligt fremgår i terrænet og som har ændret vegetationstæppet. Sammenlagt var det kun ca. 0,1 ha ved kortregistreringen i foråret 2001.

4.4 Plejetilstand

De åbne arealer

De to mindre marker i den sydvestlige del, der flankerer skydeterrænet drives som høslet til foder. Arealerne bærer præg af gødskning. Græsset her er frodigt og grønt og består overvejende af kulturgræsser. Det mellemliggende sletteareal (overfor værksteds- og garageanlægget) er i mindre grad præget heraf og er ved at udvikle karakter af overdrev. Her ses bl.a. Røllike og en del Gul Snerre – også kaldet ”Jomfru Marias sengehalm”.

På den anden side af rødgransholmen – ned mod fjorden – antager de åbne arealer straks en mere spændende karakter. De åbne områder kan her i hovedtræk deles op i tre naturtyper: de tørre og lidt højereliggende områder har tydelig karakter af overdrev. De fugtige – og til tider vandlidende arealer kan tilnærmelsesvis beskrives som enge, skønt der ikke foregår græsning. Den tredje store naturtype er strandsumpen, hvor størstedelen er dækket af en skov af tagrør og høje stauder.

Overdrevsarealerne er i en fin naturtilstand. Græsset slås kort og tilsyneladende ofte. Der er således ikke helt den samme variation som når husdyr græsser punktvis. Her findes dog alligevel mange af de planter, der er typiske for østdanske overdrevsarealer.

Engarealerne bliver også slået, hvilket trods alt er det bedste alternativ til græsning. Uden slåning vil engene forvandles til høje staudevegetationer med dueurt og brændenælder m.fl., der vil overskygge det flor af bl.a. gule kodrivere som ses om foråret.

Strandsumpen, der som nævnt er tæt bevokset med tagrør, kunne med fordel plejes. Her ses netop et eksempel på at den høje og artsfattige vegetation overskygger den lave, lyskrævende strandengsflora.

Der foretages af og til høstning af tagrørene i form af nogle striber gennem rørskov. Rørhøsten er godt for strandengsfloraen og det vil skabe en betydeligt større artsdiversitet, hvis rørhøsten blev intensiveret.

To af terrænets vandhuller ligger på de åbne arealer. De resterende 2-3 vådområder ligger inde i skoven og udgør en slags birke- og askesump.

Vandhullernes tilstand kan forbedres for biotopens flora og fauna. Især ”ottetallet” ved siden af skiveanlægget. Vandhullet er helt tilgroet af tagrør i en grad så man næsten ikke kan se vandspejlet. Terrænets andet vandhul, der er mindre og ligger omtrent midt på arealet, har behov for en reducere af kantvegetationen. Bredderne ved begge vandhuller kunne med fordel trækkes ud så der opnås dels en oprensning og fjernelse af kantvegetation, dels lavvandede kantzone-områder.

Skydeterrænet bærer en del præg af de relativt mange vildtremisser og vildtagre, der er udlagt på det forholdsvis lille areal. Især den vildtager, der går på tværs af terrænet – 100 m nedenfor hundebanen – er rent æstetisk ret iøjnefaldende med sin majsbeplantninger. Vildtremisen, litran, udfør Eriksholm Skov virker også lidt malplaceret med indplantning af nåltræ ud for løvtræsskovbrynet. Brug af Slåen og Vild Æble vil virke mere passende.

Skovbevoksninger

Sidst i 1980'erne/begyndelsen af 1990'erne er anlagt 7 større og mindre arealer med rødgran. Det er lidt uheldigt at man i sin tid har valgt rødgran, da træarten ikke indgår naturligt i det lokale kystlandskab med løvtræer ned til fjorden.

Vækstmæssig har rødgranen ikke alle steder gode betingelser. Den unge bevoksning ved ballonmasten viser begyndende tegn på svækkelse. Granerne er lyse i nålene og enkelte træer er ved at gå ud. Det skyldes nok især at træerne er plantet på en for våd lokalitet. Ind i mellem granerne ses lokale, selvsåede asketræer. Asken klarer sig glimrende på denne bund og rødgranerne kunne derfor med fordel over en årrække konverteres til lokale løvtræer.

De gamle askebevoksninger, der flankerer skydeterrænet er i en fin plejetilstand. Ifølge god, gammel skovlatin bør askens kroner ikke røre hinanden som det er tilfældet enkelte steder, men dette aspekt er primært med henblik på at producere træ. Asken tillader alligevel at tilstrækkelig lys kan nå skovbunden og her ses en frodig undervækst af tjørn, bingelurt og anemoner.

Birkebevoksningen, litra f, syd, står meget tæt og her er der ikke meget undervækst, bortset fra enkelte bregner. Birkene trænger til at blive tyndet. Det ville bevirke at træerne bedre kan vokse og udvikle stamme samtidig med skovbundsfloraen vil udvikles i en mere spændende retning, da der vil blive større tilgang af sollys.

4.5 Flora

Bredetved Skydeterræn rummer en rig og varieret flora, hovedsageligt i tilknytning til de åbne græsarealer, som for hovedpartens vedkommende har ligget uden gødskning og jordbehandling i en lang årrække. Floraen i den fugtige askeskov i terrænets østlige del er også meget veludviklet, ikke mindst forårsfloraen på skovbunden er frodig og imponerende.

Der foreligger gamle botaniske oplysninger om floraen i Eriksholm Skov og på strandene langs kysten, men ikke fra det øvrige skydeterræn. Oplysningerne findes i Palle Gravesens "Oversigt over botaniske lokaliteter. Nr. 1. Sjælland", udgivet af Fredningsstyrelsen i 1979. De er baseret på botaniske undersøgelser foretaget fra 1920'erne frem til 1950'erne, så nye oplysninger er i høj grad ønskelige.

Til brug herfor har Skov- og Naturstyrelsen foretaget en botanisk feltregistrering på hele Bredetved Skydeterræn i april og august 2001.

Blå Anemone.

Bredetved Skydeterræn er et af de steder, hvor der både findes hvide, gule og blå anemoner.

(Foto: Niels Lisborg)

Nedenstående botaniske beskrivelse er derfor baseret på ovenstående, samlede oplysninger.

Flora på overdrev

De tørre, ugødede græsarealer både oven og neden for kystskrænten har en rig og varieret blomsterflora med mange typiske overdrevsplanter. Vegetationen er præget af *Alm. Agermåne*, *Alm. Brunelle*, *Alm. Hvene* (dominerende), *Alm. Knopurt*, *Alm. Kællingetand*, *Alm. Røllike*, *Alm. Syre*, *Blåhat*, *Bugt Kløver*, *Draphavre* (dominerende), *Dunet Vejbred*, *Gul Snerre*, *Gul Fladbælg*, *Hjertegræs*, *Hulkravet Kodriver*, *Hvid Snerre*, *Lancetbladet Vejbred*, *Liden Klokke*, *Prikbladet Perikon* og *Vild Gulerod*.

Af særlig botanisk interesse er forekomsten af den ret sjældne *Dunet Vejbred*.

Af særlige "indikator-arter" for overdrev skal desuden fremhæves *Alm. Hvene*, *Liden Klokke*, *Gul Snerre*, *Hjertegræs* og *Hulkravet Kodriver*.

På kystskrænten er der partier hvor vegetation bærer præg af næringsberigelse, måske naturlig som følge af udsivende vand. Her er der dominans af *Agersnerle*, *Agertidsel*, *Alm. Kvik*, *Gederams*, *Grøn Bjørneklo* og *Stor Nælde*. På de fugtige partier med udsivende vand vokser *Krybende Potentil*, *Kåltidsel*, *Lådden Dueurt*, *Tagrør* og *Vandmynte*.

Floraen på eng

De fugtige græsarealer neden for kystskrænten bliver slået, og at dømme ud fra floraen kan disse arealer nærmest betegnes som eng. Arterne er typisk fugtigbundsplanter. Partier er domineret af *Alm. Kvik*, men ellers består floraen af *Alm. Mjødurt*, *Bidende Ranunkel*, *Blæresmelde*, *Gåsepotentil*, *Hjortetrøst*, *Kærtidsel*, *Kåltidsel*, *Mosebunke* (tuer), *Skov-Angelik*, *Stor Nælde* og *Tagrør*. Fra engpartiet op mod skoven er der tidligere registreret den sjældne *Engblomme*. Muligvis findes denne endnu.

Floraen i vandhuller

Vandhullet "Ottetallet" er helt groet til i meterhøjt *Tagrør*. Herudover er der meget store eksemplarer af den regionalt sjældne kurveplante *Kærsvinemælk*, samt *Bredbladet Dunhammer*.

Af særlige indikator-arter for ferskevådområder (søer, moser og enge) skal fremhæves *Alm. Mjødurt*, *Bidende Ranunkel*, *Bredbladet Dunhammer*, *Hjortetrøst* og *Skov-Angelik*.

Floraen på strandeng og strandsump langs Isefjorden

I 2001 er der kun meget få strandengsplanter tilbage på strækningen langs kysten. Dette skyldes, at hele partiet mellem kyststien og vandet er groet til i tæt, høj vegetation af *Tagrør*. Udover tagrør vokser der høje urter som *Kærtidsel*, *Strandsvingel* og kæmpestore eksemplarer af den regionalt sjældne strandsumpplante *Kær-Svinemælk*. Kun på en enkelt lille strækning er der stadig oprindelig strandeng. Det er en friholdt sti fra kyststien ned til vandet. Her er vegetationen domineret af et tykt tæppe af græsset *Strand-Annelgræs*, og af andre typiske strandengsplanter ses *Sandkryb*, *Stilk-Mælde*, *Strand-Asters*, *Strand-Malurt*, *Strand-Mælde* og *Strand-Tusindgylden*.

Tidligere er der på denne kyststrækning registreret *Engelskgræs*, *Læge-Kokleare*, den sjældne bregne *Slangetunge* samt mælkebøtten *Taraxacum balticum*.

Af særlige indikatorarter for strandeng skal fremhæves *Kær-Svinemælk*, *Strandsvingel*, *Strand-Annelgræs*, *Sandkryb*, *Strand-Asters*, *Strand-Malurt* og *Strand-Tusindgylden*.

Flora på kulturgræsarealer

Kulturgræsarealerne i terrænets sydvestlige dele, beliggende op mod hovedvejen ovenfor kystskrænten, er præget af en ret ensartet vegetation, hovedsageligt bestående af græsset *Alm. Kvik*.

Floraen i skov, krat og levende hegn

Askeskoven ved Eriksholm Skov har en muldrig, næringsrig bund med højt kalkindhold, og med en meget rig og varieret flora. Ikke mindst forårsfloreten er imponerende, bl.a. kan både *Blå*, *Hvid* og *Gul Anemone* samt *Hulkravet Kodriver* ses. Af øvrig, særlig botanisk interesse kan nævnes de tre, fredede orkidéarter *Rederod*, *Tyndakset Gøgeurt* og *Ægbladet Fliglæbe*, samt arter som *Alm. Gedeblad*, *Alm. Lungeurt*, *Alm. Milturt*, *Bingelurt*, *Bjerg-Ærenpris*, *Desmerurt*, *Druemunke*, *Dusk-Fredløs*, *Guldnælde*, *Gærdevikke*, *Hulrodet Lærkespore*, *Krat-Fladbælg*, *Kær-Mangeløv*, *Liden Lærkespore*, *Lilje-Konval*, *Læge-Baldrian*, *Nyrebladet Ranunkel*, *Sanikel*, *Skov-Arve*, *Skov-Forglemmigej*, *Skov-Galtetand*, *Skovmærke*, *Skov-Stilkaks*, *Smalbladet Klokke*, *Stinkende Storkenæb*, *Stor Fladstjerne*, *Stor Konval*, *Vedbend*, *Vild Ribs*, *Vorterod*, *Vår-Fladbælg* og *Ørnebregne*.

4.6 Fauna

Pattedyr

Hærhjemmeværnets tilsynsførende oplyser følgende om pattedyr i området: *Muldvarp*, *Pindsvin* og *Alm. Spidsmus* forekommer almindeligt. *Dværghagermus* ses ved skuret.

Hare forekommer talrigt på de åbne græsarealer - bl.a. taltes 22 i begyndelsen af juni 2001 under en bukkejagt. Der sås alle størrelser. *Egern* findes især langs sydsiden af terrænet i aske- og bøgebevoksninger, samt i frugtplantagen. *Mosegris* forekommer, ligesom der ifølge tilsynsførende ses mange forskellige mindre musearter. Især er

Rødmus almindelig. Ved foderbrættet er set enkelte *Brun Rotte*.

Af rovdyr ses især *Ræv* hyppigt. Formentligt opholder der sig 3-4 ræve

konstant på terrænet. Der blev skudt 3 rævehvalpe i 2001. Der er ingen rævegrave på skydeterrænet, kun en kunstgrav, men i den tilgrænsende Eriksholm Skov findes 4-5 rævegrave. Af andre rovdyr findes *Ilder*, som senest blev set i 2000 ved tårnet. *Brud* bor i et ubenyttet skur, og der er set *Hermelin* om vinteren med den hvide vinterpels. *Grævling* ses en sjælden gang imellem. Den boede tidligere i en rævegrav i Eriksholm Skov. I 2000 sås en grævling gå over skydebanen tidligt om morgenen under en bukkejagt. *Husmår* er set flere gange ved kyststien i februar-marts 2001. Undslupne *Mink* blev set i 2000, hvor 1 stk. blev aflivet.

På skydeterrænet findes en god bestand af harer. Her en daggammel harekilling, der skjuler sig i skovbrynet. (Foto: Niels Lisborg)

Det sjældneste dyr som er registreret på terrænet er *Odder*. Den blev tidligere anset for at være uddød på Sjælland, men det har vist sig at der stadig er en lille bestand i Vestsjælland omkring Tissø. Der er dog også set enkelte strejfer ved Sidinge Fjord i Odsherred. I januar/februar 2001 blev der fundet odderekskrementer ved udløbet af en grøft ud til Isefjorden ved Bredetved Skydeterræn, og i et fiskenet var der bidskader på en fisk, som menes at kunne tilskrives odderen. Det drejer sig formentlig om en odder på gennemtræk.

Spættet Sæl kom tidligere af og til ind i Bramsnæs Bugt, men er ikke set i lang tid. Hærhjemmeværnets tilsynsførende oplyser således, at han ikke har set sæler i de 9 år han har været på terrænet (siden 1982).

Danmarks eneste hval, det lille *Marsvin*, blev i 2001 set helt inde i Bramsnæs Bugt i bunden af Isefjorden.

Der er en lille bestand af *Råvildt* på Bredetved Skydeterræn på i alt 7-8 stykker, som kommer ind og græsser på de åbne områder. I 2001 blev der skudt 1 buk, og der blev set 4 forskellige, andre bukke.

Fugle

Der er et rigt fugleliv på Bredetved Skydeterræn. Flere naturtyper samlet inden for et afgrænset område, i dette tilfælde gammel løvskov, kyst og åbne græsarealer, giver erfaringsmæssigt gode livsbetingelser for mange forskellige fuglearter. Dette afspejler sig også på Bredetved.

Oplysningerne nedenfor om fuglelivet er hovedsageligt baseret på Hærhjemmeværnsdistrikt Odsherreds tilsynsførende iagttagelser gennem 10 år fra 1992 til 2001. Derudover på Skov- og Naturstyrelsens feltregistrering i april og august 2001.

Bredetved indgår ikke i Dansk Ornitologisk Forenings landsdækkende registrering og beskrivelse af fuglelokaliteter fra 1982 og 1993-95, i forbindelse med projekt Fuglenes Danmark. Derimod indgår det i atlasprojektdelen under "Fuglenes Danmark", som en del af et kvadrat på 5 x 5 km, hvor alle ynglefuglearter registreres. Ud fra atlaskortene vurderes det, at der yngler ca. 50-55 fuglearter på Bredetved Skydeterræn.

Fuglelivet på de åbne græsarealer

I det åbne land på græsslette, overdrev og eng yngler *Sanglærke*, *Tornesanger* og *Gulspurv* almindeligt. *Grønirisk*, *Blåmejse* og *Musvit* er som ynglefuglearter også knyttet til det åbne land med spredt skov og krat, og findes almindeligt på terrænet.

Fasan findes mest i det åbne land på Bredetved - bestanden skønnes at være på 10-12 fugle. Som et kuriosum kan nævnes, at der også af og til optræder 3-4 hanner og 2 høner af den grønne race *Japansk Fasan*, som er forvildede fugle fra et fuglehold i nærheden. Af andre eksotiske hønsefugle kan af og til ses en *Påfugl*, på springtur fra det nærliggende Eriksholm. På terrænet findes også en lille flok vilde *Agerhøns* - en fugleart som er gået meget tilbage de senere år.

De åbne græsarealer fungerer desuden som fødesøgningsområde for fuglearter som yngler andetsteds. Det drejer sig især om *Stære*, *Råger*, *Alliker* og *Krager*, som ses i flokke på græsmarkerne hvor de søger efter larver, orme, snegle, rødder m.v.

Også rovfugle som *Musvåge* og *Tårnfalk* benytter de åbne arealer i deres søgen efter mus m.v. Tårnfalk ynglede i 1998 ovenpå masten, og der er nu planer om at hænge en tårnfalkekasse op på terrænet.

I 2001 så tilsynsførende for første gang *Grågæs* inde på selve terrænet, idet 8 stk. sås i januar på græsarealer. Ellers ses de ofte i fjorden og overflyvende.

Fuglelivet i vandhuller

I vandhullet "Otte-tallet" yngler 1 par *Blishøns*, og i drænkanaler er der fundet flere par rugende *Gråænder*.

Fuglelivet i skov og krat

I den frodige askeskov er der et rigt fugleliv bestående af ynglende *Nattergal* (3-4 par), *Stor Flagspætte*, *Stillits*, *Spurvehøg*, *Musvåge* (1 par i Eriksholm Skov), *Ringdue*, *Gøg*, *Natugle* (yngler i en kasse i Dragerup Skov), *Skovskade*, *Husskade*, *Krage*, *Sangdrossel*, *Solsort*, *Rødstjert*, *Løvsanger*, *Gransanger*, *Munk*, *Havesanger*, *Gærdesanger*, *Gærdesmutte*, *Jernspurv*, *Rødhals*, *Sumpmejse*, *Spætmejse*, *Bogfinke* og *Fuglekonge*.

Duehøg ses som strejfer, og yngler formentlig i en skov i nærheden.

Om vinteren ses *Dompap*, og i træktiden er der fald af *Skovsneppe* samt flokke af bl.a. *Sjagge* og *Vindrossel*.

Hærhjemmeværnsdistriktets tilsynsførende oplyser, at han af og til har set en mindre spætteart i Eriksholm Skov. Dette kan være den sjældne *Lille Flagspætte*, og det bør undersøges nærmere.

Fuglelivet ved kysten

Langs kysten og i den lavvandede Isefjord ud for skydeterræn er der næsten året rundt mange vandfugle, som vadefugle, ænder, svaner, blishøns, måger, hejrer, skarver, lappedykkere m.v. Det er det store fødegrundlag i fjorden der tiltrækker alle disse fugle. De fleste af disse kystfugle yngler på mindre øer i fjorden, hvor de kan være i fred for ræve, men de benytter hele fjorden som fødesøgningsområde.

Kystfugle der yngler på selve skydeterrænets kyststrækning begrænser sig til nogle få arter. I visse år lægger et par *Knopsvaner* rede i rørskoven ud for skydeterrænet - som regel ligger reden ude til en af siderne. *Gravænder* er talrige i fjorden, og op til 4 par samtidigt har vist interesse for at yngle på skydeterrænet. Gravænderne er bl.a. interesseret i kunstgraven og det gamle hus ved kysten. Som bekendt graver den huler ud til rede, eller tager f.eks. gamle rævegrave i brug.

I rørskoven yngler også af og til *Blishøns*.

På fjorden raster bl.a. *Toppet Lappedykker*, *Fiskehejre*, *Skarv*, *Ederfugl*, *Toppet Skallesluger*, *Troldand*, *Gråand*, *Krikand*, *Strandskade*, *Vibe*, *Rødben*, *Stor Præstekrave*, *Sølvmåge*, *Svartbag*, *Sildemåge*, *Stormmåge*, *Hættemåge* og *Fjordterne*.

Rørhøg ses ofte spejle efter bytte lavt over rørskoven på skydeterrænet. I træktiden raster der *Dobbeltbekkasiner* i rørskoven.

Tilsynsførende oplyser, at en *Havørn* en enkelt gang er set ved skydeterrænet, hvor den i januar måned blev set på en mark.

Fuglelivet ved bygninger

Landsvaler forsøger næsten hvert år at yngle i hangarbygningen ved indgangen, men uden held, da døren til bygningen skal kunne lukkes. De *Hvide Vipstjerner* har derimod næsten årligt held til at bygge rede på en af traktorerne. *Tyrkerdue* ses af og til ved civilisationen. I tilsynsførendes have, umiddelbart overfor skydeterrænet, findes både *Gråspurv* og *Skovspurv*.

Krybdyr og padder

Ifølge tilsynsførende findes der *Snog* langs sydkanten af terrænet i græsområder og langs volde. *Alm. Firben* forekommer almindeligt. Der er ikke set *Stålorm*.

I vandhullet 8-tallet samt enkelte andre småhuller yngler de tre paddearter *Butsnudet Frø*, *Grøn Frø* og *Skrubtudse*. Tudsernes tråde med æg som perler på en snor ses i mængde i vandhuller, og de to frøarters ægklumper forekommer også talrigt.

Sommerfugle

Ifølge tilsynsførende forekommer de fleste af de mest almindelige dagsommerfuglearter på terrænet. Følgende arter blev registreret i august 2001 i forbindelse med Skov- og Naturstyrelsens gennemgang: *Alm. Blåfugl*, *Dagpåfugleøje*, *Storplettet Perlemorssommerfugl*, *Okker-gul Randøje*, *Græsrandøje* og *Eng-Randøje*.

Navnlig *Dagpåfugleøje* sås i store mængder på blomstrende Hjortetrøst på engen langs askeskoven.

Skydeterrænets natsommerfuglefauna er undersøgt af viceskoleinspektør og sommerfuglesamler Alex Madsen, Stubbekøbing, som har besøgt lokaliteten juni 1993, juli 1994 og 1995, oktober 1995 og senest i 1997. Ifølge Alex Madsen er registreringerne for få til en udtømmende beskrivelse af nat-sommerfuglefaunaen, men han har velvilligt stillet sine resultater til rådighed for nærværende afsnit om Bredetved Skydeterræns flora og fauna.

Alex Madsen har udarbejdet en artsliste over de væsentligste grupper, nemlig målerne, spinderne, uglerne, pyraliderne, viklerne og oechophoriderne. Artslisten findes som bilag nummer 6 bagest i nærværende drifts- og plejeplan. Hvad angår ”storsommerfuglene” er artslisten komplet over de arter, som er set på lokaliteten. For ”småsommerfuglenes” vedkommende er listen ikke komplet. Dette skyldes bl.a., at der er en meget stor del af disse der ikke kan bestemmes i felten, og som ikke er hjembragt til nærmere bestemmelse.

Der er ikke fundet de helt store sensationer, men området skønnes at have det fornødne potentiale til at huse noget spændende, idet der indenfor et begrænset område er både overdrev, eng, mose, strand og skov.

Alex Madsen vurderer, at det mest interessante er de områder, der har overdrevskarakter. Dvs. de højtliggende arealer, samt området langs Eriksholmskoven. Det er disse områder, der sammen med skovene giver området en temmelig stor artsrigdom.

Af hensyn til sommerfuglene er det vigtigt at bevare disse områder fri for træopvækst bortset fra enkeltstående træer med stor indbyrdes afstand. En udpining af jorden på de pågældende arealer vil være befordrende for artsantallet både botanisk og entomologisk. Det kunne eventuelt gøres ved slåning, hvorefter det afslåede materiale fjernes. Det vil dog være uheldigt for en del sommerfuglearter, hvis det foretages på hele arealet samtidig. Det er de arter, hvis larver og pupper befinder sig oppe i vegetationen. Eventuelt kunne arealerne tre-deles og behandles skiftevis i forskellige år.

Af artslisten (bilag 6) fremgår, at der på terrænet findes flere sjældne, temmeligt sjældne eller regionalt sjældne natsommerfugle – de fleste er knyttet til overdrev. Herudover findes der bl.a. en række indikator-arter for overdrev. Særligt bør fremhæves følgende sjældne eller ret sjældne arter: Gelechiden *Helcystogramma lutatella*, viklerne *Eucosma campoliliana* og *Dichrorampha agilana*, målerne *Ecliptopera capitata*, *Spargania luctuata* og *Chloroclystis vata* (sjældnen i de nordlige egne af Sjælland) samt uglerne *Oligia versicolor*, *Mythimna pudorina* (internationalt sjældnen, men ikke i DK) og *Eugnorisma depuncta*.

Natsommerfugle ses sjældent af andre end samlerne, men inden for denne gruppe sommerfugle findes der på Bredetved også spektakulære arter, som "lægmand" kan glæde sig over. Et

dyr, som man af og til finder siddende i vegetationen om dagen, er den store gule hun af græsspinderen, *Euthrix potatoria*.

Den smukke skovharlekin, *Calospilos sylvata*, sidder om dagen på undersiden af et blad, men ret ofte vælger den et blad, der er for lille, så noget af vingerne stikker udenfor. Derfor ses den af og til.

En anden måler, *Purpurmåleren*, *Lythria cruentaria*, er dagaktiv, og tiltrækker sig opmærksomhed på grund af sine kraftigt røde tegninger, men et stort dyr er det jo ikke.

Store spektakulære dyr, som desværre er utroligt gode til at skjule sig er f.eks. *Rosenplet*, *Thyatira batis* - *Natsvalehale*, *Ourapteryx sambucaria* - *Måneplet*, *Phalera bucephala* (her ses larven ofte, da den er selskabelig og kan fylde et helt lille træ, især eg og birk),

- *Bøgespinder*, *Stauropus fagi* - *lymantriden* *Arctornis l-nigrum* - og naturligvis den "rigtige" *Bjørnespinder*, *Arctia caja*.

Desuden kan nævnes forekomst af de store aftensværmere *Aftenpåfugleøje*, *Poppelsværmer*, *Ligustersværmer*, *Dueurtssværmer* samt *Lille Vinsværmer*.

Til venstre. Dueurtssværmer – en stor, tung aftensværmer. Til højre. Græsrandøje hører til blandt de mest almindelige sommerfugle på Bredetved Skydeterræn. (Fotos: Niels Lisborg)

Isefjordens marine dyreliv

Ifølge Hærhjemmeværnsdistriktets tilsynsførende er fjorden blevet meget renere inden for de senere år. Fiskeriet er blevet ikke mindre end 50-doblet siden udbygningen og forbedringen af rensningsanlæggene i hele oplandet er begyndt at slå igennem. Der fanges nu *Makrel*, *Sild*, *Ørred*, *Skrubbe*, *Rødspætte*, *Tunger*, *Hornfisk*, *Torsk* og *Multe*. Eksempelvis blev der ved en bestemt lejlighed i 2001 taget ikke mindre end 82 skrubber i 9 garn! Der er også *Fjordrejer*, masser af *muslinger* samt *krabber* i tusindvis. Fiskeriet drives hovedsageligt som fritidsfiskeri, men der er også enkelte erhvervsfiskere.

4.7 Kulturhistorie

Der findes ingen gravhøje eller tilsvarende fortidsminder på terrænet, men i terrænets sydøstlige ende i skellet mellem Eriksholm Skov og Bredetved Skydeterræn ses et ældre dige langs

grøften. Diget kan have haft en funktion som skelmarkering eller måske endda en egentlig hegnsfunktion: at holde husdyrene ude af skoven for at sikre dennes opvækst. Diget kan let være over 100 år gammelt og er som sådan at betragte som fortidsminde.

På kortbilaget er diget fremhævet ved en fed, sort linie.

Mod Dragerup Skov i nordvesthjørnet af terrænet findes en dige-strækning på ca. 100 meter, som danner skel.

I den sydligste del op mod hovedvejen var der tidligere diger, som nu desværre er forsvundet.

4.8 Sammenfatning af de natur- og kulturhistoriske værdier

Sammenfattende kan det konkluderes, at Bredetved Skydeterræn er en naturmæssigt lille "perle". Med sin meget naturskønne beliggenhed ud til Isefjorden, sit markante landskab med den gamle, stejle kystskrænt fra stenalderhavet, og de nedenfor liggende, flade partier med strandsump, eng, mose, overdrev og gammel askesumpskov, er Bredetved Skydeterræn en af hjemmevernets naturmæssigt bedste områder i den østlige del af landet.

Floraen er rig og varieret. Navnlig forårsfloret i askesumpskoven er imponerende med sit væld af Hvid, Gul og Blå Anemone, Hulkravet Kodriver, Lungeurt og Liljekonval. Senere på sommeren blomstrer der ikke mindre end tre fredede orkidéarter i skoven: Rederod, Tyndakset Gøgeurt og Ægbladet Fliglæbe.

På den øvrige del af terrænet vokser der plantearter knyttet til de truede naturtyper overdrev, eng og strandeng, og på disse findes regionalt sjældne arter som Dunet Vejbred og Kærsvinemælk, samt karakterplanter som Gul Snerre, Alm. Hvene, Blå-Klokke, Hjertegræs, Skov-Angelik, Sandkryb, Strand-Annelgræs, Strand-Asters, Strand-Malurt, Strand-Svingel og Strand-Tusindgylden.

Bredetved Skydeterræn rummer en rig fauna, både hvad angår pattedyr og fugle. Tætheden og arts-antallet er højt i forhold til det omgivende landbrugsland, hvilket vidner om at de militære arealers naturtilstand er meget god, og at de har en særlig betydning som naturområder i det danske landskab.

Terrænet huser en god bestand af råvildt og hare, og der kan træffes en række mindre almindelige mår dyr som Husmår, Ilder, Grævling, Hermelin og Brud. Som en særlig specialitet kan nævnes, at der har været besøg af en strejfende Odder, et dyr som er uhyre sjældent på Sjælland, og udenfor Jylland kun overlever med ganske få dyr i Tissøområdet i Vestsjælland. Endvidere kan den lille hval Marsvin af og til ses i Isefjorden ud for skydeterrænet.

Fuglelivet er varieret med forekomst af en række almindelige ynglefuglearter knyttet til skov, det åbne land og til kysten. Af særligt interessante ynglefugle kan nævnes Knopsvane, Gravand, Agerhøne, Sanglærke, Musvåge, Tårnfalk, Spurvehøg, Natugle, Stor Flagspætte, Nattergal, Sangdrossel, Rødstjert, Jernspurv, Sumpmejse, Spætmejse og Stillits. Som strejf- og trækgæster er der bl.a. set Duehøg, Havørn, Grågås, Skovsneppe og Dobbeltbekkasin.

Der er ikke konstateret særlige kulturhistoriske interesser på skydeterrænet, bortset fra de gamle jorddiger langs skel mod henholdsvis Eriksholm Skov og Dragerup Skov.

5 Bredetved Skydeterræns nuværende anvendelse

5.1 Faciliteter og brug

Aktiviteter

Terrænets militære udnyttelse er beskrevet i ”Blivende Bestemmelser for Hærhjemmeværnsdistrikt Odsherred”. Terrænet anvendes til skydning med håndskydevåben. Jævnfør miljøgodkendelsen for skydeterrænet kan der skydes på såvel hverdage som lørdage og søndage, dog således at der er indlagt skydefrie perioder fra 15. december til 15. januar, fra 23. juni til 5. august samt omkring påske, pinse og skolernes efterårsferie (p.t. uge 42).

*Soldater på skydebanen.
Foto: Hjemmeværnet*

Hærhjemmeværnsdistrikt Odsherred administrerer og tildeler terrænet til skydninger, øvelser m.v.

Tilsyn og vedligeholdelse af skydeterrænet og de militære installationer varetages af Hærhjemmeværnsdistriktets kasernearbejder (tilsynsførende) på Bredetved.

Udover til hjemmeværnets egne aktiviteter udlånes skydebanerne også til enheder fra det øvrige forsvar, til politiet og til jagtforeninger m.fl.

Særlige installationer

- Skivedepot med sikkerhedstelefon (tlf. 59 18 24 83)
- Læskur med siddepladser til ca. 60 personer. Toiletfaciliteter.
- Parkering for enkeltkøretøjer ved læskuret
- Markørdækninger ved de to langdistanceskydebaner
- Skyttehuller ved terrænskydebane hvid og blå.
- Infanteri- og kampvognsskivedækninger i tilknytning til terrænskydebanerne.
- Hundetræningsbane

Bygninger og anlæg fremgår af kortbilag.

5.2 Gældende bestemmelser og restriktioner

• Renholdelse

Renholdelse af arealerne påhviler de brugende enheder - herunder også opsamling af patronhylstre efter endt skydning.

Der foretages jævnligt eftersyn efter fritlæggende, farlig ammunition.

• Færdsel i terrænet

Kørsel er kun tilladt på de anlagte veje. Ved færdsel til fods anvendes primært de anlagte stier, så bevoksningen skånes mest muligt.

- **Gravning**

Gravearbejde er kun tilladt efter aftale med Hærhjemmeværnsdistriktet.

- **Brandberedskab**

I skuret ved standplads Blå er anbragt et antal branddaskere.

- **Brug af åben ild**

Brug af åben ild er ikke tilladt uden tilladelse fra Hærhjemmeværnsdistriktets tilsynsførende.

- **Oprydning og bortskaffelse af affald**

Der er opstillet skraldespande og affaldscontainer på terrænet.

- **Sikkerhedszone på søterritoriet**

I forbindelse med skydning etableres et midlertidigt afspærringsområde på søen ud for skydeterrænet. Afspærringsområdet er beskrevet i ”Efterretning for søfarende” nr.1-1999, ”oversigt over forsvarets skydepladser”, pkt.12: 11 Bredetved.

Der henvises i øvrigt til hjemmeværnets bestemmelser for brug af terrænet (BB/Bredetved)

6 Hjemmeværnets nuværende drift og pleje af terrænet

Vedligeholdelse af terrænet

Vegetationen af græs, træer og buske på og omkring de etablerede skydebaner holdes nede af sikkerhedsmæssige årsager (projektiler, der rammer græsstrå, grene m.m. kan ændre kurs. Desuden er der øget risiko for antændelse, brand i høj vegetation).

Der foretages oprensning af de på arealet eksisterende grøfter ca. hvert 2. år. Dette sker ved såvel håndkraft som ved hjælp af maskiner.

Veje og stier holdes farbare. Hvor det er muligt slås græsset på stierne ved hjælp af en have-traktor med græsslåningsaggregat.

På de vestlige dele af terrænet (ca. 4 ha) foretages høslet ved en privat landmand.

Jagt

Terrænet er registreret ved Forsvarsministeriets Jagtbestyrer og administreres ved Hærhjemmeværnsdistriktet, hvor jagtofficeren varetager vildtplejen ved udlægning af vildtagre m.v.

Der afholdes 3 jagter på arealet om året i perioden oktober-december. Her inviteres naboer og interessenter samt hjælpere ved terræn- og vildtplejen til at deltage.

Oprydning

Efter skydning på terrænet har den for skydningen ansvarlige chef ansvaret for, at foranstalte oprydning og melde til tilsynsførende eller Hærhjemmeværnsdistriktet om mangler og beskadigelser.

7 Offentlighedens adgang

De rekreative interesser (offentlighedens adgang til hjemmeværnets arealer) kan som følge af den sikkerhedsrisiko, der er forbundet med et skydeterræn kun blive tilgodeset i det omfang, det er sikkerhedsmæssigt forsvarligt og ikke virker generende på skyde- og øvelsesaktiviteter. I skydeperioder er al færdsel i terrænet, som ikke vedrører skydningen, forbudt.

Når hvidt blinkende lys i ballonmasten er tændt og kuglen er hejst er det et signal om, at der foregår skydning med skarp ammunition. Samtidig vil stien langs stranden fra Eriksholm Skov til Dragerup Skov være afspærret af hensyn til publikums sikkerhed. Stien er åben for offentligheden uden for skydeperioder. Al færdsel inde på skydeterrænet sker på eget ansvar.

Det militære område er ved indfaldsveje markeret med sort/gule pæle og gule skilte, der angiver at der er tale om et militært skydeområde.

Såfremt der findes ammunition m.v., bedes stedet afmærkes og der gives besked til Hærhjemmeværnsdistrikt Odsherred, tlf. 59488100. Der må under ingen omstændigheder opsamlles ammunition – herunder tomme patronhylstre m.v.

Ridning er ikke tilladt på terrænet. Primært for at undgå slid på veje og baneanlæg, idet hestehove er hårde ved underlaget. Terrænets ringe størrelse og udformning gør desuden at terrænet ikke er særligt attraktivt til ridning.

Hunde skal føres i snor på terrænet.

8 Lovmæssige brugsbegrænsninger eller bindinger

8.1 Generel lovpraksis for forsvarets og hjemmeværnets arealer

I henhold til lovgivningen gælder der normalt de samme regler for beskyttelse af militære arealer som for alle andre arealer. Ved at området er udlagt som øvelsesterræn for hjemmeværnet ligger der dog deri en accept af den militære brug af arealet, og dermed af at hjemmeværnet skal have den fornødne frihed til gennemførelse af den nødvendige uddannelse af hjemmeværnets personel og enheder.

Afvejningen i nærværende plejeplan mellem den militære benyttelse og naturbeskyttelses hensyn på terrænet forventes derfor at foregå i et samarbejde mellem de statslige myndigheder (Hjemmeværnet og Skov- og Naturstyrelsen) og de administrerende myndigheder ved amt og kommuner, således at administrationen af relevant lovgivning sker ud fra en samlet vurdering.

I det følgende er gennemgået de lovgivningsmæssige brugsbegrænsninger eller bindinger, som har særlig relevans for Bredetved Skydeterræn.

8.2 Status i regionplanen for Vestsjællands Amt

Beskyttelsesområde

Bredetved Skydeterræn er klassificeret som "Beskyttelsesområde" angivet med grøn farve på kortbilag 1 til regionplanen. Beskyttelsesområderne omfatter ca. 20 % af det åbne land i amtet.

Af Vestsjællands Amts regionplan 2001-2012, fremgår det at beskyttelsesområder er kerneområder i amtets natur, landskab og kulturhistorie.

I forbindelse med anlæg og byggeri betyder dette at der normalt kun må opføres nye bebyggelser, som har direkte tilknytning til det enkelte jordbrug og er nødvendige for landbrugsdriften. Anden form for anlæg og bebyggelse kan kun finde sted, hvis det har til formål at fremme formidlingen af områdets kvaliteter uden at disse tilsidesættes.

Kystnærhedszone

Skydeterrænet er også omfattet af kystnærhedszonen, zone A. Indenfor zone A kan der ikke udlægges nye byområder eller opføres nye tekniske anlæg, ferie- og fritidsanlæg mv.

Skovrejsning uønsket

Den yderste del af skydeterrænet, ud mod fjorden, er på regionplanens kortbilag 3 markeret som område, hvor skovrejsning er uønsket. D.v.s. at der ikke må plantes skov uden dispensation fra amtet.

Særlige bestemmelser i regionplanen for de militære øvelsesområder

Bredetved Skydeterræn har status som *militært område, skydebane*, hvorfor der i kommune- og lokalplanlægningen ikke må udlægges arealer til støjfølsom anvendelse inden for en afstand af 1 km fra øvelsesterrænet, før det ved undersøgelser er godtgjort, at der ikke er miljømæssige problemer forbundet hermed.

Områder med særlige drikkevandsinteresser (OSD-områder).

Øvelsesterrænet ligger i *område med begrænsede drikkevandsinteresser*.

8.3 Status i kommuneplan for Holbæk Kommune

Af kommuneplanen fremgår det at skydebanerne kan bibeholdes i sin nuværende udstrækning. Derudover er der ikke anført bemærkninger eller restriktioner, udover hvad der er anført i regionplanen.

I kommuneplanens kortbilag er skydeterrænet benævnt som ”støjende fritidsområde”

8.4 Planloven

Spørgsmålet om lokalplanligt

Ifølge Planlovens § 13, stk. 2 skal der udarbejdes en lokalplan før der gennemføres større udstykninger eller større bygge- og anlægsarbejder, herunder nedrivninger af bebyggelse, og i øvrigt når det er nødvendigt for at sikre kommuneplanens virkeliggørelse.

Afgørelsen af om der foreligger lokalplanligt i den konkrete situation træffes af kommunalbestyrelsen ud fra en samlet vurdering. I tvivlstilfælde bør kommunalbestyrelsen vælge at tilvejebringe en lokalplan.

Opførelse af en nærkampsbym på et militært terræn i landzone er et eksempel på et anlæg, som normalt vil kræve udarbejdelse af en lokalplan.

Landzonetilladelse

Bredetved Skydeterræn er beliggende i landzone.

I henhold til planlovens § 35 må der i landzone ikke uden tilladelse fra landzonemyndigheden (Vestsjællands Amt) foretages udstykning, opføres ny bebyggelse eller ske ændring i anvendelsen af bestående bebyggelse og ubebyggede arealer.

Afgørelsen af om zonetilladelse er påkrævet træffes af amtet. På forsvarrets og hjemmевærnets arealer vil etablering eller flytning af permanente, militære anlæg og opstilling af faste terrænpunkter normalt kræve zonelovstilladelse fra amtet. Det er også amtet, der træffer afgørelse om, hvorvidt der kræves zonelovstilladelse.

Anlæg m.v., som etableres midlertidigt, men som ikke er fjernet inden 1 måned fra etablering, regnes som permanente.

8.5 Naturbeskyttelsesloven

Naturbeskyttelseslovens generelle beskyttelsesbestemmelser omfatter bl.a. en række naturtyper, beskyttelseslinier for nogle markante landskabselementer, samt offentlighedens adgang.

Beskyttede naturtyper.

Naturbeskyttelseslovens § 3 og § 4 indeholder bestemmelser om en generel beskyttelsesordning for naturtyperne sø, mose, eng, overdrev, hede, strandenge og strandsumpe over en vis mindstestørrelse, samt jord- og stendiger. Amtsrådet kan dispensere fra bestemmelserne vedrørende beskyttede naturtyper.

I medfør af lovens §§ 5-6 er der udstedt bekendtgørelse nr. 572 af 26. juni 1992 om beskyttede naturtyper og sten- og jorddiger m.v. (naturtypebekendtgørelsen), der fastlægger den nærmere afgrænsning af de beskyttede naturtyper samt fastsætter de nærmere regler for amtsrådenes administration af ordningen.

I det følgende gives en kort beskrivelse af hvilke restriktioner, der gælder for de forskellige beskyttede naturtyper, der findes på Bredetved Skydeterræn. Der henvises i øvrigt til siderne 20-53 i Skov- og Naturstyrelsens "Vejledning om registrering af beskyttede naturtyper", fra 1993.

Søer og vandløb

Der må ikke foretages ændring i tilstanden af naturlige søer, hvis areal er på over 100 m², eller af vandløb eller dele af vandløb som er udpeget som beskyttede efter loven. Dette gælder dog ikke for sædvanlige vedligeholdelsesarbejder i vandløb.

Søer, der mindre end 100 m², er beskyttede, når de ligger i eller i tilknytning til en af de beskyttede naturtyper (f.eks. mose, overdrev og enge), hvis samlede område er på 2500 m² og derover. Søen vil her være beskyttet som en integreret del af området.

Strandenge

Der må ikke, uden tilladelse fra amtet, foretages ændringer i tilstanden af strandenge og strandsumpe på skydeterrænet samt ferske enge og overdrev, når sådanne naturtyper enkeltvis, tilsammen eller i forbindelse med søer er større end 2500 m² i sammenhængende areal. Det skal her bemærkes, at pleje af arealerne i form af slåning, græsning el. lign. ikke strider mod denne bestemmelse.

Små biotoper, der er mindre end 2500 m² er i øvrigt omfattet af beskyttelsesordningen, hvis de støder op til eller indgår i arealer med andre beskyttede naturtyper, og det samlede areal er 2500 m² eller derover.

I henhold til naturbeskyttelseslovens § 32 må rørskår i perioden 1. marts til 31. oktober kun ske med tilladelse fra Skov- og Naturstyrelsen.

Bygge- og beskyttelseslinier.

For en række markante landskabslementer fastsætter naturbeskyttelseslovens §§ 15-19 bygge- og beskyttelseslinier. Det gælder strande, søer, åer, skove, fortidsminder og kirker. Dispensation fra bygge- og beskyttelseslinierne på terrænet gives af amtet.

Beskyttelseslinier i forbindelse med fortidsminder

Synlige eller tinglyste fortidsminder er fredet i medfør af naturbeskyttelseslovens § 12. Dette betyder, at der ikke må foretages ændringer i tilstanden af fortidsminderne. Der findes dog ingen egentlige fortidsminder på skydeområdet, hvorfor lovgivningen ikke beskrives nærmere.

Beskyttelseslinier i forbindelse med strande

Der må ikke foretages ændring i tilstanden af strandbredder og kyststrækninger som ligger inden for kystbeskyttelseszonen på 300 m. Beskyttelseslinien var tidligere 100 m. men med **lov nr. 439 af 1. juni 1994** om ændring af lov om planlægning og lov om naturbeskyttelse (Beskyttelse af kystområderne) blev Naturbeskyttelseslovens klitfrednings- og strandbeskyt-

telseslinie, jf. §§ 8 og 15, udvidet fra 100 m til 300 m. Bestående forsvarsanlæg (herunder Bredetved Skydeterræn er dog undtaget for bestemmelsen jf. § 15, stk. 2 så længe der er tale om en anvendelse som har et direkte militært formål. D.v.s. at opsætning af f.eks. fugletårn, foderskur eller anden ikke-militær anvendelse ikke er tilladt uden dispensation.

Sø- og åbesskyttelseslinien

Er ikke relevant for Bredetved Skydeterræn.

Skovbyggelinien

Indenfor en afstand af 300 m fra skove er der normalt forbud mod at placere bebyggelse. Denne bestemmelse gælder dog ikke for nye anlæg til egentlige forsvarsformål, der placeres indenfor de naturlige rammer af bestående forsvarsanlæg, d.v.s. indenfor skydeterrænet.

Vejledning om administration af naturbeskyttelseslovens §§ 3-4 på militærets arealer

Skov- og Naturstyrelsen har udarbejdet nogle generelle retningslinier for administrationen af de generelle beskyttelsesbestemmelser i naturbeskyttelseslovens §§ 3-4, set i forhold til forsvarrets og hjemmeværnets anvendelse af øvelsespladser og skyde- og øvelsesterræner. Retningslinierne vedlægges som bilag 5.

Offentlighedens adgang til naturen

Udyrkede, uhegnede arealer f.eks. strandenge er normalt åbne for færdsel til fods og ophold. Afspærring af adgang til strandbredden kan i visse tilfælde ske i henhold til naturbeskyttelseslovens undtagelsesbestemmelse om offentlighedens adgang til naturen da adgangsretten ikke gælder for forsvarsanlæg (kap. 4, § 22 stk. 2). Afgrænsningen af hvad der er omfattet af et forsvarsanlæg, beror på anlæggets karakter. Omfattet heraf er bl.a. arealer, der sikkerhedsmæssigt berøres af anlægget.

Skove er ifølge naturbeskyttelseslovens generelle adgangsbestemmelser åbne for færdsel til fods og på cykel samt for ophold. Det gælder dog ikke for skove, der er afmærket som militære anlæg. Adgang sker på eget ansvar og hunde skal føres i snor.

På statsejede arealer kan Skov- og Naturstyrelsen (kap. 4, § 27) bestemme, at der helt eller delvis lukkes for offentlighedens adgang, hvis særlige forhold taler derfor.

I forbindelse med spørgsmålet om offentlighedens adgang til Forsvarsministeriets arealer skal der henvises til **lov nr. 336 af 6/6-1991** ”om forbud mod ophold på og færdsel gennem forsvarrets skydeområder og andre militære områder”, hvorved Forsvarsministeren kan fastsætte forbud mod færdsel. Loven med opfølgende bekendtgørelse ventes at træde i kraft primo 2002.

8.6 Museumsloven

Arkæologiske anlæg (i loven benævnt jordfaste fortidsminder), herunder grave, gravpladser, bopladser, ruiner m.v., som ikke er fredet efter naturbeskyttelsesloven, er beskyttet af museumslovens § 26. Loven omfatter også eventuelle fortidsminder, der endnu ikke er registreret, men som f.eks. kommer til syne ved jordarbejder. Loven administreres af Rigsantikvaren ved Rigsantikvarens Arkæologiske Sekretariat.

Findes der under jordarbejder fortidsminder, som er beskyttet efter museumsloven, skal arbejdet straks standses og fundet anmeldes til Rigsantikvaren. Denne beslutter snarest om arbejdet kan fortsætte eller om det eventuelt skal indstilles, indtil der er foretaget en undersøgelse. De kendte fortidsminder er registreret i Nationalmuseets sogneregister med et sognebeskrivelsesnummer ("Sb.nr."). Numrene er fortløbende indenfor de enkelte sogne. De enkelte registrerede lokaliteters nøjagtige udstrækning og beliggenhed er ikke altid kendt. Varetagelse af de arkæologiske interesser sker i et samarbejde mellem Hærhjemmeværnsdistrikt Odsherred og Rigsantikvarens Arkæologiske Sekretariat.

Der er ikke hidtil registreret fortidsminder på skydeterrænet.

8.7 Vandløbsloven

Vandløbsloven omfatter alle vandløb, grøfter, kanaler, rørledninger og dræn samt søer, damme og andre lignende indvande.

Loven regulerer en række forhold vedrørende vandløb, heriblandt vandløbenes almindelige benyttelse, vedligeholdelse, restaurering og regulering samt anlæg af nye vandløb og etablering af udpumpningsanlæg, broer, opstemningsanlæg m.m.

Vandløb inddeles administrativt i offentlige og private vandløb. De offentlige vandløb er endvidere inddelt i amtsvandløb og kommunevandløb. Amtet er vandløbsmyndighed for amtsvandløb, mens kommunen er vandløbsmyndighed for kommune- og private vandløb.

For offentlige vandløb udarbejder vandløbsmyndigheden et regulativ, som indeholder bestemmelser om vandløbets skikkelse eller vandføringsevne, vedligeholdelse og restaureringsforanstaltninger samt øvrige forhold ved vandløbet.

For private vandløb kan der fastsættes bestemmelser om vandløbets vedligeholdelse.

Langs naturlige eller i regionplanen højt målsatte vandløb (såvel offentlige som private) og søer er der i medfør af et tillæg til vandløbslovens §69 udlagt beskyttelsesbræmmer i en bredde på 2 meter. Indenfor bræmmen er der forbud mod dyrkning, jordbehandling m.v.

Herudover gælder en række generelle bestemmelser for alle vandløb, uanset om de er offentlige eller private. Udover bestemmelser vedrørende vedligeholdelse, sejlads m.v. gælder således bl.a. at vandløbsmyndigheden skal godkende følgende: Regulering af vandløbets skikkelse, herunder forløb, bredde, bundkote og skråningsanlæg; sænkning af vandstanden i eller tørlægning af søer; anlæg af nye vandløb; anlæg af broer, overkørsler eller lignende; anlæg eller ændring af opstemningsanlæg eller andre anlæg, der kan hindre vandets frie løb eller i øvrigt kan være til skade for vandløbet.

Vandløbsloven angiver en godkendelsesprocedure for ovennævnte ændringer.

For de mindre grøfter, der findes på Bredetved Skydeterræn er det Holbæk Kommune, der er vandløbsmyndighed.

8.8 Skovloven

Skove, der tilhører staten er ifølge skovloven fredskovspligtige. Dette gælder altså også skovarealerne på Bredetved Skydeterræn. Fredskovspligtige arealer skal bruges til skovdrift. Det betyder, at arealerne som hovedregel skal være bevokset med træer, som udgør eller kan blive til sluttet skov af højstammede træer.

Fredskov skal dyrkes efter principperne om god og flersidig skovdrift. Det vil bl.a. sige, at skovene skal dyrkes med henblik på både at forøge og forbedre træproduktionen og varetage landskabelige, kulturhistoriske, naturhistoriske og miljøbeskyttende hensyn samt hensyn til friluftslivet.

Det fremgår endvidere af skovloven, at ydre skovbryn af løvtræer og buske skal bevares, og at søer, vandløb, moser, heder, strandenge eller strandsumpe, ferske enge og overdrev, der hører til fredskov, og som ikke er omfattet af Naturbeskyttelseslovens bestemmelser, - fordi de er mindre end de deri fastsatte størrelsesgrænser -, ikke må dyrkes, afvandes, tilplantes eller på anden måde ændres. Marker, enge og klitter, der hører til fredskov, er ikke omfattet af reglerne om skovdrift, så længe anvendelsen ikke ændres.

På fredskovspligtigt areal må der ikke opføres bygninger, etableres anlæg eller gennemføres terrænændringer, medmindre det er nødvendigt for skovdriften. Evt. ansøgning herom indgives til det lokale statsskovdistrikt. Varig udnyttelse af et fredskovspligtigt areal til andet end skovbrug kræver ophævelse af fredskovspligten.

I skovlovens formålskapitel er fremhævet, at der i offentligt ejede skove skal lægges særlig vægt på landskabelige, naturhistoriske, kulturhistoriske og miljøbeskyttende hensyn, samt hensyn til friluftslivet.

For Bredetved Skydeterræn administreres Skovloven under hensyntagen til, at skovområderne anvendes til militære øvelsesformål. Odsherred Statsskovdistrikt er skovlovsmyndighed for skovområderne.

FREMTIDIGE BEHOV OG ØNSKER

9 Hjemmeværnets fremtidige behov og ønsker

Som følge af det seneste forsvarsforlig af 25. maj 1999 ”aftale om forsvarets ordning” tildeles hjemmeværnet nye opgaver fra hæren. Som følge heraf har Hærhjemmeværnsdistrikt Odsherred projekteret nogle delprojekter som indenfor en årrække ønskes etableret.

- Der skal foretages renovering af allerede etablerede infanteriskivedækninger på de sidste terrænskydebaner.
- Ved standpladsen på Bane Blå er der ønske om at etablere en mindre bykulisse, bestående af en mur med vinduer og dør. Kulissen er tiltænkt som en flytbar kulisse opført i et let materiale.
- Betinget af Holbæk Kommunes miljøgodkendelse skal der foretages støjdæpende foranstaltninger i form af sidevolde på Bane Nord og Bane Syd. Se kortbilag 3.
- Hærhjemmeværnsdistriktet ønsker at anlægge en kørende målbane mellem Bane Nord og Bane Syd. Foran baneanlægget etableres en mindre vold. Anlægget ønskes etableret samtidig med etablering af støjvoldene. Anlægget fremgår af kortbilag 3.
- Der skal på foranledning af Forsvarsministeriet etableres højere og bredere endevolde på Bane Nord og Bane Syd, således at disse gøres afspærringsfrie. Det betyder at fjorden i fremtiden ikke skal afspærres for sejlads under skydning på de faste skydebaner. Dermed opnås færre afspærringsdage.
- Depotskuret forenden af Bane Syd nedrives i forbindelse med udvidelse af endevolden. I stedet etableres et nyt depot/maskinhus på slettearealet ved det eksisterende skivedepot.
- Der skal opsættes elektronisk præcisionsskivemateriel i eksisterende markørdækning på Bane Syd til erstatning for ældre skivemateriel.
- Der vil blive opsat en mindre, transportabel radar ved stranden. Radar opsættes kun ved skydninger, hvor der af sikkerhedsmæssige årsager er behov for at overvåge fjorden.
- Der er ønske om at etablere en feltforhindringsbane på slettearealet parallelt med hovedvejen i den sydlige del af terrænet. Banen varierer i form fra forhindring til forhindring, men den højeste forhindring er ca. 6.5 m. og den bredeste er ca. 4 m. Forhindringerne vil blive placeret således, at de udnytter det naturlige terræn mest muligt. Se kortbilag 3.

9.1 Nuværende og fremtidige brugere

Terrænet bruges i dag af forskellige enheder fra hjemmeværnet og det øvrige forsvar samt af og til af politiet.

Desuden gives adgang for jægere, der her får mulighed for at træne skydefærdigheder med riffel.

De fremtidige brugere forventes af være uændret.

9.2 Fremtidig brug af eksisterende faciliteter

Antal skydedage på Bredetved Skydeterræn forventes at være uændret, men intensiteten på skydedagene forventes øget.

10 Skov- og Naturstyrelsens forslag til beskyttelse og forbedring af naturværdier

10.1 Overordnet målsætning for skydeområdets fremtidige naturtilstand

Det er Skov- og Naturstyrelsens ønske at fastholde og forbedre Bredetved Skydeterræn som et varieret og værdifuldt landskab med mange forskellige naturtyper, der skaber basis for et varieret dyre- og planteliv.

Områdets anvendelse til såvel militære øvelsesaktiviteter som rekreative friluftsjakter bør ske under hensyn til og respekt for naturværdierne. Udgangspunktet for aktiviteterne bør være, at der ikke sker en forringelse af områdets naturværdier. Der bør fortsat fastlægges restriktioner for brugere af terrænet som tilsikrer, at områdets tilstand ikke gradvist nedslides. Hjemmeværnet har selv fastlagt nogle bestemmelser for brug af terrænet (afsnit 5.2). Styrelsen finder, at det er vigtigt for områdets naturværdier, at disse regler også søges fastholdt fremover.

Skov- og Naturstyrelsen vil herudover foreslå følgende konkrete tiltag:

10.2 De åbne arealer

Slette-arealerne

Det er godt at der foretages høslet på arealerne, idet dette kan styrke en mere spændende og artsrig flora. Ved høslet fjernes græs/hø fra arealet og hermed også de næringsstoffer, der er gemt i det afslåede materiale. Ved gentagne høslet over en årrække vil blomster- og urtefloraen derfor udvikle sig hen i mod den karakteristiske overdrevsflora, idet de næringskrævende kulturgræsser må vige og give plads til de mindre næringskrævende arter, der nu bedre kan konkurrere om pladsen.

Denne udvikling forudsætter dog at slettearealerne ikke får tilført gødning. Skov- og Naturstyrelsen vil derfor anbefale, at gødskning på slettearealerne ophører og at der ikke foretages jordbearbejdning.

Hovedformålet med slåningen af de åbne arealer bør være at tilgodese naturinteresserne. Derfor bør slåningen ikke finde sted før 5. juli af hensyn til planternes frøsætning og insektpopper og -larvers overlevelse, men herefter gerne flere gange resten af året.

Overdrevs-arealerne

Den optimale pleje på overdrevsarealer er græsning, både ud fra økologiske og kulturhistoriske betragtninger. Da der hovedsageligt er tale om et intensivt benyttet skydebaneanlæg er pleje med husdyr dog ikke hensigtsmæssig. Den alternative metode er mekanisk slåning, der også p.t. finder sted. I selve skydelinien, mellem standpladser og skiveanlæg, er der af praktiske årsager behov for hyppig og lav slåning.

Ved slåning som vedvarende pleje kan Skov- og Naturstyrelsen anbefale, at slåningsområdet varieres hvorved flora og fauna styrkes.

Dele af overdrevet kan f.eks. slås i mosaikker, der efterlader vegetationen i flere højder – gerne med områder, der kun slås hver anden gang. Om muligt bør dele af området først slås efter den 5. juli. Fordelen herved er at flere planter når at blomstre og sætte frø. Mosaikslåningen betyder at der gives plads til både lave og høje urter. Overgangen mellem høj og lav

vegetation er desuden gode solepladser for krybdyr som firben og snog, der her har mulighed for at søge dækning i den højere vegetation.

Det afslåede materiale bør indsamles. Sammen med grenaffald kan noget af det afslåede græs udlægges som små kompostdynger i skovkanten nær vandhullerne. Disse dynger er yndede ynglepladser for snoge.

Vildtagre

Bredetved Skydeterræn hører til de mere næringsrige egne af landet. Askeskoven står på en meget muldrig bund med en kraftig undervækst af buske, græsser og urter. Slette- og overdrevsarealerne slås hyppigt, hvilket betyder at der vedvarende findes en ung, frisk græs- og urtevegetation. På skydeterrænet findes desuden områder med levende hegn og krat med vilde frugtbærende træer og buske såsom æble og mirabel. Der er som udgangspunkt derfor et rigeligt fødegrundlag og en naturlig høj vildtbestand og der er derfor ikke et behov for oprettelse af vildtagre eller opsætning af fodertønder.

Skov- og Naturstyrelsen vil derfor anbefale, at antallet af vildtagre reduceres væsentligt. Ikke mindst den store vildtager midt i terrænet, der senest har været bevokset med majs er landskabeligt set uheldig, og bør sløjfes og konverteres til den oprindelige naturtype.

Strandrørsumpen

I rørskovene ud mod fjorden vil Skov- og Naturstyrelsen anbefale, at der foretages plejeindgreb i form af rørskår. Ved at fjerne dele af rørskoven (tagrør) vil en varieret strandengsflora lettere indfinde sig. Dette vil desuden være en stor fordel for bl.a. vandfugle, der her får bedre muligheder for at søge føde.

Et rørskår-mønster kan evt. fastlægges så alle rør høstes med 2-3 års interval, således at der hvert år foretages rørskår på f.eks. 1/3 af strandrørsumpen. På denne måde opnås både det ønskede plejehensyn til vegetationen og redemuligheder for rørskovens ynglefugle.

Et godt høsttidspunkt i det første år vil være i vintermånederne december og januar bl.a. af hensyn til fuglelivet da forstyrrelsen er minimal på dette tidspunkt.

Det er nødvendigt at indsamle de afslåede rør. Derved fjernes en stor mængde organisk materiale fra strandsumpen, der ellers ville virke til at hæve arealet når de gamle, langsomt omsættelige tagrør falder sammen på bunden.

Om foråret vil tagrørene skyde igen og her vil en fornyet indsats være optimal allerede først på sommeren, men af hensyn til ynglefugle skal slåningen dog henlægges til sensommeren – uden for fuglenes yngletid (august). Om muligt bør rørene desuden slås lavt – helst ved lavvande, da de overskårede rørstængler derved kan oversvømmes, hvilket menes at have en begrænsende effekt på tagrørenes vækst.

Slåning i sommerhalvåret kræver dispensation fra naturbeskyttelsesloven.

Der bør indledningsvis foretages en slåning to år i træk, derefter kan rørene overgå til høstning med 2-3. års interval. Effekten af plejetiltaget bør vurderes løbende.

10.3 Pleje, etablering og beskyttelse af vandhuller

På skydeterrænet findes to mindre vandhuller som begge bør plejes. Plejen og genopretningen vil komme en række dyre- og plantearter til gavn, som er knyttet til vådområder som levested. Netop små vådområder er generelt en truet naturtype i det åbne land på grund af udtørring og tilgroning.

- I ”ottetals”-vandhullet i terrænets nordøstlige del er der et kraftigt behov for en oprensning. Vandhullet er næsten helt lukket af tagrør. Ved samme lejlighed bør vandhullet omgraves så det får et mere naturligt udseende. Øerne bør fjernes eller reduceres betydeligt så der opnås et større vandspejl. Det er desuden vigtigt, at der etableres svagt skrånede bredder.
- Det lille vandhul nær midten af terrænet kan forbedres ved udjævning af skrænterne hvorved kantvegetationen samtidig flyttes længere ud. Dette vil også bevirke, at vandhullet vil komme til at fremstå lidt større og dermed få mere lys.
- På engarealet ud for Eriksholm Skov kan Skov- og Naturstyrelsen anbefale, at der etableres et nyt vandhul. Arealet er ofte vandlidende og derfor velegnet til etablering af et nyt vandhul. For at undgå skygge fra omkringstående træer bør vandhullet etableres 15-20 meter fra den sydlige birkebevoksning. Vandhullet kan blive, anslået, ca. 20 gange 30 meter.
For at fremstå så naturligt som muligt bør vandhullet etableres uden øer.

Plejen og især etablering af et nyt vandhul foretages bedst i årets tørre perioder – gerne i august.

Nedenfor er beskrevet de generelle retningslinier for etablering, oprensning og pleje af vandhullerne. De to eksisterende vandhuller bør dog prioriteres først inden der anlægges et nyt vandhul.

Generelle retningslinier for oprensning og pleje af vandhullerne på skydeterrænet

For vandhullerne bør det tilstræbes, at de bliver/forbliver soleksponerede og til stadighed indeholder lavvandede områder. Herved opnår de en høj vandtemperatur, der er væsentlig for paddernes ynglesucces. Vandhullerne må dog samtidig ikke være så lavvandede, at de tørrer ud om sommeren. Det tilsigtes at opnå en vintervandstand på mellem 80 og 120 cm's dybde.

Vandhullerne kan indenfor planperioden have behov for oprensning. Typisk har omgivende træer og buske gennem tiden kastet blade i vandhullet samtidig med at vandhullets egen planteproduktion har givet en aflejring. Oprensningen sker bedst ved at 20-50 cm af bundlaget graves af så det sikres, at der står vand i dammen sommeren over. Af hensyn til vandhullets fauna kan man i de større vandhuller nøjes med kun at oprense 1/2 af vandhullet. Den resterende del tages så året efter.

Det er vigtigt at der ved opgravningen etableres svagt skrånede bredder ud til maximumsdybden for at opnå maksimale vandtemperaturer til de varmekrævende paddearter. En god hældning er et fald på 1 meter over 5 m.

Den opgravede jord køres bort og anvendes evt. ved de eksisterende skydevolde. Alternativt trækkes jorden ud over de nærliggende arealer, så den ikke virker skæmmende. Den må ikke danne unaturlige volde ved vandhullet.

Generelt skal bredzonen omkring alle vandhuller plejes, således at vegetationen holdes som lav urtevegetation. Pilebuske skyder hurtigt og bør med ca. 4 års mellemrum – alt efter behov – nedskæres. Stauder som dueurt og brændenælde bør skæres ned, hvis de dækker store dele af bredden. Dette bør hovedsageligt foregå efter 20. juli.

Der må ikke udsættes fisk, krebs og ænder i vandhullerne, og der må ligeledes ikke fodres ved dem da det forskyder vandhullets naturlige næringsbalance.

10.4 Skovbevoksninger

Birkebevoksning, litra f.

Birkebevoksningen op mod Eriksholm Skov, litra f, kan med fordel tyndes, idet træerne står meget tæt. En tynding vil give plads til at træerne kan vokse i diameter og samtidig skabe bedre lysforhold til skovbunden.

Birken kan bl.a. afsættes som brænde og hegnslægter m.m.

I den nordlige litra f, ud mod fjorden, er der ikke behov for tynding.

Rødgranbevoksning, litra e.

Af primært landskabs-æstetiske grunde, men også dyrkningsmæssigt, passer rødgranen dårligt på Bredetved Skydeterræn. Rødgran er ikke lokalt hjemmehørende i området og bør, såfremt der er behov for en skovbevoksning det pågældende sted, i løbet af planperioden reduceres og konverteres til lokalt forekommende løvtræsarter. Det gælder især for rødgranbevoksningerne nord for hundebanen.

Som eksempel kan nævnes rødgranbevoksningen i nordvest, ved ballonmasten, som viser flere tegn på opløsning (lyse nåle og flere døende træer) allerede i en alder af kun 14 år. Efter jordbundsforholdene er rødgran ikke et optimalt valg. Jorden er bl.a. for fugtig. Det anbefales, at rødgranerne over en årrække konverteres til ask, eg og birk, idet det vurderes at rødgranerne i de kommende år vil svækkes yderligere.

Allerede nu ses selvsåede ask mellem rødgranerne og det anbefales at bevare disse. Såfremt der ikke er øvelsmæssig behov for bevoksningen kan det alternativt overvejes at sløjfe bevoksningen helt.

Den mindre rødgransholm, nordøst for hundebanen, bør også i løbet af planperioden konverteres til lokalt forekommende løvtræer og –buske. Gerne tjørn og slåen, der naturligt forekommer på overdrev. Det bør dog også overvejes om der i det hele taget er behov for en beplantning her.

Vildtremiser

Der er en del vildtremiser i området, anlagt med det formål at give dække og læ for vildtet. I vildtremisen, litra n, er der anlagt en blanding af forskellige træer og buske, bl.a. eg, rødgran, roser m.m. Skov- og Naturstyrelsen vil her anbefale, at vildtremisen gøres lidt smallere, således af beplantningens vestkant trækkes tættere på Eriksholm Skov. Det af hensyn til at bevare det åbne landskab mellem Dragerup Skov og Eriksholm Skov.

I remisen kan med fordel indplantes Vild æble (skovabild), Hassel og Tjørn. Disse arter er velegnede da de både giver fødemuligheder og skjul for vildtet. De grønne æbler fra Vild Æble holder langt hen på vinteren og ædes gerne af fugle og hjortevildt.

Samtidig kommer vildtremisen til at fremstå som et skovbryn op til den eksisterende skov. Rødgran giver god, tæt dække for vildtet i de unge år. Når den når en størrelse og omfang så den generer den øvrige beplantning bør den skæres ned og fjernes.

Generelt i eksisterede vildtremiser på Bredetved Skydeterræn bør der ikke anvendes arter som Rynket Rose (hybenrose), Snebær og Kalifornisk Gedeblad samt nåltræer, men satses på

lokalt hjemmehørende arter. Udover vedligehold af eksisterende levende hegn bør der efter Skov- og Naturstyrelsens opfattelse ikke anlægges nye vildtremiser på terrænet.

10.5 Offentlighedens adgang

Når der ikke foregår øvelsesaktiviteter på skydeterrænet bør offentligheden efter Skov- og Naturstyrelsens opfattelse have adgang til området for færdsel til fods og evt. på cykel. Området vurderes at være for lille og uhensigtsmæssig til at være anvendelig for ridning og anlæg af ridestier, medmindre der er tale om en passage mellem landevejen og fjordstien.

11 Ønsker fra eksterne bidragydere

Med en skrivelse af 1. juni 2001 orienterede Skov- og Naturstyrelsen bidragydere, bestående af Vestsjællands Amt, Holbæk Kommune, Friluftsrådet, Danmarks Naturfredningsforening, Dansk Ornitologisk Forening, Danmarks Jægerforbund og Dansk Botanisk Forening om, at en drifts- og plejeplanlægning for Bredetved Skydeterræn var igangsat. Styrelsen indkaldte i den anledning eventuelle bidrag fra de pågældende myndigheder og organisationer til planlægningen.

Om formålet med drifts- og plejeplanlægningen fremgår, at:

“Planen skal fastlægge retningslinierne for benyttelse, drift og pleje af terrænerne, således at der opnås en tilfredsstillende opfyldelse af hjemmевærnets behov for overvågnings- og øvelsesmæssige aktiviteter samtidig med at de naturbeskyttelsesmæssige, rekreative og kulturhistoriske interesser tilgodeses.

Drifts- og plejeplanlægning vil omfatte udarbejdelse af kort, registrering af naturtyper og flora- og faunamæssige forhold, fastlæggelse af plejebenhov samt en afvejning af benyttelses- og beskyttelseshensyn.

Bidrag

Det er et vigtigt formål med planlægningen at tilvejebringe al relevant information om terrænerne og sikre, at de til områderne knyttede interesser kan indgå i afvejningerne. Materiale, som bør indgå i den kommende driftsplanlægning og ønsker til den kommende arealdrift, ønskes derfor oplyst.”

Endvidere hed det, at

“Skov- og Naturstyrelsen er opmærksom på, at amtet og kommunen ikke kan give en generel godkendelse af en kommende drifts- og plejeplan for området, men at der skal søges om tilladelse til de af planens tiltag der vurderes at kræve en sådan. Skov- og Naturstyrelsen håber dog, at amtet og kommunen vil involvere sig i og acceptere afvejningen mellem de forskellige interesser i forbindelse med drifts- og plejeplanlægningen. Efter styrelsens opfattelse bør det herefter være således, at hjemmевærnet som bruger af planen kan have en berettiget forventning om, at amtet og kommunen vil administrere relevant lovgivning med udgangspunkt i drifts- og plejeplanen. Der tænkes her navnlig på Lov om Planlægning, Naturbeskyttelsesloven og Vandløbsloven. Tiltag som der i forbindelse med udarbejdelse af planen har været enighed om, og som kræver tilladelse, bør der således umiddelbart kunne meddeles tilladelse til. Dette er en af baggrundene for i det hele taget at iværksætte en planlægning af denne type.”

Det blev endvidere meddelt, at Skov- og Naturstyrelsen, efter modtagelse af materiale og gennemførelse af egen kortlægning og registrering af arealet, ville udarbejde et forslag til drifts- og plejeplan. Dette planforslag er efterfølgende tilsendt bidragyderne til kommentering.

Ved rundvisningen på terrænet d. 15. august 2001 var der deltagelse af Vestsjællands Amt, Friluftsrådet, Dansk Ornitologisk Forening, Danmarks Naturfredningsforening og Danmarks Jægerforbund.

Med undtagelse af Vestsjællands Amt har alle efterfølgende tilsendt ønsker og forslag til drifts- og plejeplanen for Bredetved Skydeterræn.

11.1 Bidrag fra Friluftsrådet

Overordnet ønsker Friluftsrådet at udtrykke tilfredshed med, at der nu udarbejdes en plan for driften af arealet, herunder en planlægning af i hvilket omfang friluftslivet vil have mulighed for benyttelse af terrænet.

Offentlig adgang generelt

Under henvisning til Forsvarsministeriets følgebrev til et nyligt udsendte udkast til bekendtgørelser i medfør af ”Lov om ophold på og færdsel gennem forsvarets skydeområder og andre militære arealer” ønsker Friluftsrådet at gøre opmærksom på at Forsvarsministeriet ”...fremhæver, at hensigten med loven og de dertil hørende bekendtgørelser ikke er at indskrænke offentlighedens adgang til forsvarets arealer, tværtimod”.

Generelt ønsker Friluftsrådet, at der i videst muligt omfang åbnes op for offentlighedens adgang til terrænet under skyldig hensyntagen til militærets aktiviteter i området.

Terrænets beliggenhed adskiller to skovparceller, Dragerup Skov og Eriksholm Skov. Med adgang til skydeterrænet ville området og de to skovparceller kunne udgøre en landskabelig enhed med store rekreative muligheder. Samtidig rummer terrænet, med sin beliggenhed ned til Isefjorden, en stor landskabelig værdi i sig selv.

Rådet ønsker, at skovvejen fra Eriksholm Skov, langs Isefjorden til Dragerup Skov fortsat holdes åben for offentligheden uden for militærets øvelsestid. Samtidig ønsker Friluftsrådet, at denne adgang udvides med mulighed for at færdes langs eller på vejen, til fods, til hest og på cykel. Yderligere ønsker Rådet, at der bliver mulighed for, at Isefjordstien kan gå henover området.

Friluftsrådet ønsker, at der fortsat bliver mulighed for at benytte terrænet til stævneplads med start og mål samt parkering ved orienteringsløb. Skydeterrænet er med sit varierede landskab meget velegnet til denne form for aktiviteter, og Rådet ønsker derfor, at der bliver mulighed for at inddrage dele af skydeterrænet til løbsruter.

Formidling

Friluftsrådet finder det relevant at foreslå, at der for Bredetved Skydeterræn udarbejdes en publikumspolitik med deraf følgende retningslinier for den offentlige adgang til arealet.

Endvidere vil Friluftsrådet opfordre til, at der i lokalaviser og på en hjemmeside informeres om øvelsespladsens aktiviteter, så befolkningen har mulighed for at få at vide, hvornår, om muligt, der er åbent for færdsel i området.

Rådet foreslår, at der udarbejdes en lille folder á la Skov- og Naturstyrelsens vandretursfoldere, der fortæller om dette smukke naturområde og dets flora og fauna. Både i en folder, på

hjemmesiden og i lokalaviserne vil der samtidig være mulighed for at beskrive reglerne for færdsel i skydeområdet.

Holbæk Orienteringsklub ønsker at være behjælpelige med fremstillingen af et kort i en passende målestok til en vandretursfolder eller lignende.

Samarbejde med lokale organisationer

Friluftsrådet håber, at hjemmeværnet også fremover vil være imødekommende overfor organisationer der ønsker at benytte terrænet.

11.2 Bidrag fra Dansk Ornitologisk Forening

Dansk Ornitologisk Forening-Vestsjælland finder det meget positivt, at Skov- og Naturstyrelsen og Hjemmeværnsdistrikt Odsherred har indgået en aftale om udarbejdelse af en drifts- og plejeplan for Bredetved Skydeterræn.

DOF-Vestsjælland vil gerne foreslå følgende:

- Området med dets mangeartede vegetation bevares.
- De åbne flader friholdes for opvoksende trævækst.
- Der skabes et fladvandet område på en del af arealet øst for skydetårnet.
- Fældning af en del af rørskovens langs stranden så der skabes en bræmme med karakter af strandeng.
- Der foretages oprensning af vegetationen i den lille mose således, at der skabes klart vand, men samtidig således at der som en del af randvegetationen bevares et rørskovsområde.

Dansk Ornitologisk Forening mener ikke, at området i videre omfang end hidtil er egnet til jagt. Foreningen vil derimod opfordre til, at tage standsning af al jagtaktivitet op til overvejelse.

Da der hidtil har været en vis offentlig adgang til området, mener DOF ikke at der grund til at tro at de påtænkte og foreslåede foranstaltninger vil medføre markant øget publikumstilgang til området. Der ses derfor ingen umiddelbar grund til at iværksætte restriktioner herom. Skulle det imidlertid på sigt vise sig, at denne antagelse ikke holder, bør det i naturens interesse løbende overvejes om der skal etableres en reguleret publikumsadgang til området.

11.3 Bidrag fra Danmarks Naturfredningsforening

Danmarks Naturfredningsforening, Lokalkomité Holbæk skriver: ”Det var positivt at erfare at eksistensen af skydebanen har været baggrunden for at de mange småbiotoper med meget forskelligt naturindhold, især i randområderne, er bevaret. Det var også rart at erfare at skydebaneområdet indeholdt overdrevsarealer med en artsrig flora. Foreningen vil derfor foreslå at der ikke fremover må gødes på de arealer, der nu tages høslet på. Derved kan den meget

ensidige græsvækst efterhånden få karakter af overdrevsbevoksning med en mere varieret flora. Der bør fortsat tages høslet, måske på skiftende tidspunkter hvert år. Der kunne også tages høslet på strandengen, der nu fremstår som tæt rørskovsbevoksning. Strandengen ville efter et par år ændre karakter og blive en afveksling i den i forvejen store og meget tætte rørbevoksning, der er langs hele Bredetved Strand. Det burde også overvejes om dele af græsningsarealerne, evt. dele af rørskoven kunne afgræsses af heste eller kreaturer, f.eks. i den skydefrie sommerperiode”.

Under rundvisningen på terrænet d. 15. august 2001, blev drøftet muligheden for at udgrave en større sø på et vandlidende areal. Danmarks Naturfredningsforening støtter denne ide, men pointerer at først og fremmest bør det kanalgravede område mod nordøst udgraves og forandres til en meget lavvandet strandengssø, så den bliver et naturligt element i landskabsbilledet.

For år tilbage og også fornylig er der plantet gran og fyr stedvis i området. Disse nåletræer bør løbende udskiftes med lokale løvtræsarter og specielt de indhegnede remiser bør allerede nu ændres til en bedre indpasset bevoksning med lave løvfældende buske og enkelte træer.

Foreningen bemærker desuden, at området bærer præg af en intensiv vildtpleje bl.a. med foderhus med højhække og saltsten. Dette kan have den virkning at de naturligt forekommende dyrearter fortrænges til fordel for mere jagtbare arter. Måske skal et reguleret jagttryk overvejes?

Det bør tilstræbes at offentligheden informeres ved opslag og evt. annoncering om tidspunkter for åben adgang til området.

11.4 Bidrag fra Danmarks Jægerforbund

For Danmarks Jægerforbund er det vigtigt, at der for lokalforeningerne stadig vil være mulighed for at afholde skydninger, som vil bidrage til at vedligeholde opnåede skydefærdigheder, og samtidig give nye riffelskytter mulighed for instruktion og dygtiggørelse.

Jægerforbundet er opmærksom på, at tildeling af skydetider først kan imødekommes når militær og hjemmeværn har dækket deres eget behov.

Det er meget vigtigt for Danmarks Jægerforbund, at de militære arealer er med til at dække det øgede behov for friluftaktiviteter, herunder riffel og flugtskydning. Derfor ønsker Danmarks Jægerforbund, at der i drifts- og plejeplanen indarbejdes en forsat mulighed for at lokalforeninger under DJ i videst mulige omfang får stillet skydetider til rådighed, når der fremsendes ønsker herom.

Under rundvisningen den 15. august 2001 fik DJ indtryk af områdets rige, varierede flora. Typiske planter for det kystnære område kunne iagttages på de arealer som havde høslet/slåning.

Det er jægerforbundets opfattelse, at på de mose- og strandengsarealer, som grænser mod Isefjorden bør der foretages en form for naturpleje, slåning eller afgræsning, for at styrke den for området karakteristiske flora.

Ligeledes bør de bløde enge også afgræsses eller slås så deres mangfoldighed bliver fremtrædende.

Ved nyplantning bør der kun gives tilladelse til arter som er karakteristiske for området.

12 Vurdering og afvejning af terrænets fremtidige benyttelse

De forskellige ønsker og forslag til den fremtidige benyttelse og beskyttelse (kap. 9-11) af terrænet blev drøftet på et afvejningsmøde, afholdt på Holbæk Kaserne den 9. november 2001. Mødet blev afholdt mellem Hærhjemmeværnsdistrikt Odsherred, Hjemmeværnskommandoen og Skov- og Naturstyrelsen.

Forudsætningen ved den følgende vurdering af de enkelte ønsker til planen for Bredetved Skydeterræn er, at arealet er udlagt som militært uddannelsesområde og forsat skal anvendes som sådan.

Det skal fremhæves at flere af tiltagene kræver godkendelse fra relevante myndigheder (jf. kap. 8) inden de kan iværksættes.

12.1 Ønsker fra hjemmeværnet

Skov- og Naturstyrelsen vurderer at hjemmeværnets forslag til fremtidige behov og ønsker ikke vil forringe terrænets naturværdier i væsentlig grad. Derimod finder styrelsen at etablering af støjvolde i henhold til miljøgodkendelsen rent landskabs-æstetisk vil påvirke terrænet negativt. Det samme gør sig gældende i forbindelse med forhøjelsen af skydebanernes endevolde for at gøre banerne afspærringsfri over fjorden. Styrelsen har imidlertid forståelse for at der er tale om civile interesser fra det omgivende samfund, der skal gå i spænd med brugen af de militære skydebaner.

Ved etablering af en bevægelig målbane mellem Bane Nord og Bane Syd bør voldanlægget etableres af overskudsjord fra udvidelse og nyanlæg af vandhuller. Derved sikres volden en jordbundstype lig omgivelserne og dermed basis for en lokal vegetation.

12.2 Skov- og Naturstyrelsens ønsker om pleje af naturværdier

Hjemmeværnet kan imødekomme Skov- og Naturstyrelsens ønske vedrørende pleje af slette og overdrevsarealerne. Herunder ophøring af gødsugning af slettearealerne, indsamling af afslået materiale samt slåning i mosaikker på dele af arealet. Af hensyn til skydebaneaktiviteterne er der på baneanlæggene behov for hyppig og lav slåning. Mosaikslåning og indsamling af afslået vegetation er derfor ikke hensigtsmæssig her.

Angående vildtagre er Hærhjemmeværnsdistrikt Odsherred indstillet på at reducere antallet af vildtagre – begyndende med den største vildtager midt i terrænet. Da hjemmeværnet kun afholder 3 årlige jagter på terrænet er Skov- og Naturstyrelsen og hjemmeværnet enige om at der ikke grundlag for at reducere jagtaktiviteterne.

Vedrørende pleje af strandrørsumpen i form af rørhøst kan hjemmeværnet imødekomme Skov- og Naturstyrelsens forslag. Af praktiske og rationelle årsager vil hjemmeværnet gerne høste hele arealet på en gang. Styrelsen er ikke uenige i dette synspunkt idet rørsumpen på skydeterrænet kun udgør en lille del af den samlede strandrørsump langs fjorden. Der vil således være rigeligt med muligheder for rørskovens ynglefugle.

Hjemmeværnet er enige i Skov- og Naturstyrelsens forslag til oprensning og udvidelse af terrænets to vandhuller. Der var ligeledes enighed om, at etablering af et nyt vandhul først skal prioriteres efter plejen af de to eksisterende vandhuller.

I forbindelse med terrænets skovbevoksninger er Hærhjemmeværnsdistrikt Odsherred indstillet på at de gamle løvtræsbevoksninger plejes efter principperne i naturnær skovdrift. D.v.s. at renafdrift (fældning) ikke kommer på tale, hvorimod enkelte, større og hugstmodne træer lejlighedsvis kan udtages til salg eller fældes såfremt de udgår en fare for færdsel (pluk-hugst). Foryngelse af skovområdet foregår i form af selvfor yngelse – selvsåede træer, der vokser frem under modertræerne. Dødt ved efterlades i et vist omfang til svampe og insekter.

Skov- og Naturstyrelsens ønske om at terrænets rødgransbevoksninger over en periode konverteres til lokale løvtræarter kan delvis accepteres af hjemmeværnet. Rødgransbevoksningen ved ballonmasten fjernes indenfor planperioden. Det samme gør sig gældende for rødgranerne i beplantningen i litra n samt granerne langs birkebevoksningen, litra f, midt i terrænet. Se kortbilag 3.

Rødgransbevoksningerne ovenfor bakkeskråningen bibeholdes af hensyn til øvelsesaktiviteter, herunder mulighed for vinterslørning m.v.

Hærhjemmeværnsdistriktet kan imødekomme styrelsens forslag til en tynding i birkebevoksningen i litra f, syd. Der var enighed om at en kraftig hugst dels vil gøre skoven mere farbar og dels skabe mere spændende bundforhold for flora og fauna idet en tynding vil bevirke bedre soltilgang.

Vedrørende vildtremiser kan hjemmeværnet ligeledes imødekomme Skov- og Naturstyrelsens forslag. Ved terrænets største vildtremise, litra n, skal der satses på egebeplantningen og eventuelt indplantes Vild Æble, Hassel og Tjørn for at remisen kan blive et naturligt skovbryn til den nærliggende Eriksholm Skov. Rødgranerne fjernes efterhånden for at give plads til de lokalt, hjemmehørende arter.

Hærhjemmeværnsdistriktet er enige i at der ikke er behov for anlæg af nye vildtbeplantninger på terrænet.

Hjemmeværnet er enige i styrelsens holdning vedrørende offentlighedens adgang til terrænet. Hærhjemmeværnsdistriktet kan imidlertid ikke godkende ridning på terrænet, da hestenes hove dels ødelægger vejene samt dels vanskeliggør græsslåning med distriktets nuværende minitraktor. I forvejen volder mosegrise og muldvarpeskud rigeligt med problemer oplyser tilsynsførende.

Hærhjemmeværnsdistriktet er interesseret i – i samarbejde med Skov- og Naturstyrelsen, Holbæk Kommune og Vestsjællands Amt - at etablere et turforløb igennem skydeterrænet.

12.3 Ønske fra bidragydere

Friluftsrådet

Rådet ønsker at vejen langs Isefjorden fortsat skal være åben til fods, på cykel og til hest – uden for øvelsestid. Dette kan umiddelbart imødekommes af hjemmeværnet, da vejen kun er afspærret når der foregår skydninger.

Friluftsrådets ønske om at lade Isefjordstien gå henover skydeterrænet – udover det nuværende forløb – kan ikke accepteres af hjemmeværnet af sikkerhedsmæssige årsager. Der kan dog gives adgang til terrænet uden for øvelsestid med henvisning til – herunder terrænets mange nuværende spor og stier.

Endvidere vil Friluftsrådet gerne fastholde at der stadig vil være mulighed for benytte terrænet til stævneplads med start og mål samt parkering ved orienteringsløb. Det kan imødekommes af Hærhjemmeværnsdistriktet dog betinget af at distriktet kontaktes i god tid inden arrangementerne bl.a. for at sikre at et arrangement ikke er i konflikt med den militære brug. På samme vilkår kan hjemmeværnet imødekomme at dele af terrænet anvendes til løbsruiter for orienteringsløb – med udgangspunkt i eksisterende adgangsveje til terrænet.

Friluftsrådet foreslår udarbejdelse af en publikumspolitik med retningslinier for offentlighedens adgang. Hjemmeværnet vil sammen med Skov- og Naturstyrelsen bl.a. på baggrund af ”Lov om forbud mod ophold på og færdsel igennem forsvarets skydeområder og andre militære områder.” (med opfølgende bekendtgørelse) udfærdige retningslinier for offentlighedens adgang i planens kap. 13.

Hjemmeværnet er desuden indstillet på at offentliggøre skyde- og øvelsesaktiviteterne på Hærhjemmeværnsdistrikt Odsherreds hjemmeside samt som hidtil, at annoncere i den lokale presse.

På forslag fra Friluftsrådet vil distriktet udarbejde en mindre folder, der fortæller om terrænet. Folderen er tiltænkt placeret i en stander ved indgangen til terrænet.

Dansk Ornitologisk Forening

Med undtagelse af Dansk Ornitologisk Forenings ønske om ophør af al jagtaktivitet kan ønsker og forslag fra foreningen umiddelbart imødekommes af hjemmeværnet. Angående jagtaktiviteten holder distriktet et lavt jagttryk på arealet med kun 3 årlige jagter. På den baggrund ønsker hjemmeværnet ikke at reducere jagtaktiviteterne.

Danmarks Naturfredningsforening

Danmarks Naturfredningsforening forslag og ønsker til den kommende drift og pleje er i hovedtræk sammenfaldende med Skov- og Naturstyrelsens. Hjemmeværnet kan imødekomme alle foreningens forslag. Dog med enkelte undtagelser idet rødgransbeplantningerne oven for bakken (terrænets sydende) bibeholdes af hensyn til øvelsesaktiviteter. Angående vildtpleje er hærhjemmeværnsdistriktet indstillet på at reducere antallet af foder-tønder samt reducere antallet af vildtagre.

Danmarks Jægerforbund

Jægerforbundet ønsker at der forsat er mulighed for at afholde skydninger på terrænet til dygtiggørelse og vedligeholdelse af skydefærdigheder. Det kan imødekommes af Hærhjemmeværnsdistrikt Odsherred, men distriktet kan ikke afgive faste skydebanetider. Jægerforbundet kan få adgang til banerne inden for rammerne der er udstykket i miljøgodkendelsen. Distriktet har p.t. 75 skydedage til rådighed der først og fremmest skal dække forsvarets og hjemmeværnets behov.

Jægerforbundets øvrige ønsker kan imødekommes af hjemmeværnet – herunder at der kun anvendes egnskarakteristiske træarter ved evt. nyplantning.

13 Plan

Denne del af drifts- og plejeplanen indeholder en anvisning af hvorledes den i kap. 12 gennemgåede afvejning kan realiseres i praksis, herunder fastlæggelse af retningslinier for terrænets fremtidige benyttelse, pleje og forbedring i overensstemmelse med afvejningen.

13.1 Overordnede retningslinier for den fremtidige benyttelse

Retningslinierne for den fremtidige anvendelse af Bredetved Skydeterræn skal tilgodese følgende forhold:

- At terrænet er udlagt som militært område, og derfor skal kunne opfylde hjemmeværnets behov for brug af terrænet til uddannelsesaktiviteter og til løsning af de pålagte opgaver.
- At den militære benyttelse sker under hensyntagen til landskabelige og biologiske værdier, som i drifts- og plejeplanen søges fastholdt og udbygget.
- At den rekreative benyttelse sker i det omfang det er sikkerhedsmæssigt forsvarligt og ikke forstyrrer den militære brug samt er foreneligt med hensynet til de naturmæssige værdier.

13.2 Plejeforanstaltninger

Hjemmeværnet og Skov- og Naturstyrelsen har i fællesskab vedtaget at der inden for planperioden skal ske følgende plejetiltag:

- Der foretages som hidtil slåning og høslet på de åbne arealer omfattende naturtyperne slette, overdrev og eng. Fremover vil der ikke blive tilført gødskning til de åbne arealer. Afslået materiale skal i videst mulige omgang fjernes. På dele af overdrevsarealerne slås vegetationen i mosaikker eller baner så der opnås vegetation med varierende højder. Hvor det ikke er til gene for den militære brug slås vegetationen først efter den 5. juli af hensyn til planternes frøsætning.
- På nuværende tidspunkt er der registreret fire arealer udlagt til vildtagre. Antallet af vildtagre skal som minimum halveres, startende med den største vildtager midt i terrænet. Der vil fremover ikke blive inddraget nye arealer på terrænet til vildtagre.
- I strandrørsumpen ud til fjorden vil der med 3 års mellemrum foretages rørhøst for at fremme strandengsfloraen og skabe bedre muligheder for fødesøgende vandfugle. Det høstede materiale fjernes fra området. De første to slåninger foretages med under 1 års mellemrum.
- Vandhullerne på terrænet plejes efter forskrifterne i kap. 10.3. Anlæg af nyt vandhul prioriteres efter reetablering og pleje af de to eksisterende vandhuller.
- Rødgransbeplantningerne markeret på drifts- og plejekortet, bilag 3, fjernes inden for planperioden. Granerne kan nedskæres manuelt med motorsav.

De gamle løvtræsbevoksninger plejes efter principperne i naturnær skovdrift. Der vil ikke ske renafdrift (flade-fældning), hvorimod enkelte, større og hugstmodne træer lejlighedsvis kan udtages til salg eller fældes såfremt de udgår en fare for færdsel (plukhugst). For- yngelse af skovområdet foregår i form af selvfor yngelse – selvsåede træer, der vokser frem under modertræerne. Dødt ved efterlades i et vist omfang til svampe og insekter.

Birkebevoksningen, litra f, syd tyndes manuelt med motorsav. Indenfor planperioden sø- ges stamtallet reduceret med 50 %. Hugst kan foretages som brændesankning.

Udover forbedring af eksisterende vildtbeplantninger i retning mod lokalt hjemmehørende løvtræsarter anlægges der ikke nye vildtremiser på terrænet.

13.3 Retningslinier for øvelsesaktiviteter

Omkring retningslinier for øvelsesaktiviteter henvises til kap. 5.2. ”Gældende bestemmelser og restriktioner” Der henvises endvidere til drifts- og plejeplanens bilag 5 ”retningslinier for forsvarrets og hjemmевærnets anvendelse af skyde- og øvelsesterræner i relation til naturbe- skyttelseslovens §§ 3-4.

13.4 Retningslinier for brug af gødsning og sprøjtning

Brug af pesticider (sprøjtning) på terrænet er ikke tilladt. Ved drifts- og plejeplanens ikraft- træden er hverken brug af sprøjtning eller gødsning tilladt.

13.5 Offentlighedens adgang til skydeterrænet

Der gives adgang for offentligheden når terrænet ikke anvendes af militære enheder eller der foregår skydninger i øvrigt. Hermed for publikum mulighed for at opleve terrænets særlige naturværdier. For at sikre terrænet mod nedslidning eller anden skade er der fastsat et ordens- reglement:

Færdsel må kun ske til fods eller på cykel. Det er således ikke tilladt at køre i bil, motorcykel eller knallert på terrænet. Det er ligeledes forbudt at parkere i terrænet eller på tilhørende veje uden tilladelse fra Hærhjemmевærnsdistrikt Odsherreds tilsynsførende. Cykling må kun foregå ad eksisterende veje på terrænet.

Færdsel med hund er tilladt, men hunden skal føres i snor.

Såfremt der findes ammunition på terrænet må dette ikke opsamles! Det gælder også tomme patronhylstre! Ved fund af ammunitionsdele bedes Hærhjemmевærnsdistrikt Odsherred kon- taktet på tlf. 59488100.

Der vil fortsat være mulighed for, at interesseorganisationer m.v. kan rekvirere dele af sky- deterrænet til afvikling af specifikke aktiviteter – herunder orienteringsløb. Distriktet skal imidlertid i god tid have mulighed for at godkende arrangementet.

Når terrænet er lukket p.g.a. skydninger og øvelsesaktivitet vil det forinden fremgå af annon- cering i lokale aviser samt Hærhjemmевærnsdistrikt Odsherreds hjemmeside. I terrænet vil

skydninger og øvelsesaktiviteter være signaleret ved at kuglen i ballonmasten er hejst. Samtidig vil et hvidt blinken lys ud mod fjorden være tændt.

13.6 Nødvendige tilladelser til nye anlæg og tiltag

Faste stillinger og anlæg i relation til myndighedsgodkendelse

Flytning af eksisterende, permanente anlæg, samt etablering af nye, permanente anlæg og opstilling af faste terrænpunkter kan kræve tilladelser fra myndighederne. Afgørelsen, hvorvidt der kræves zonetilladelse træffes af amtet. Tilsvarende er det kommunalbestyrelsen ud fra en samlet vurdering, der træffer afgørelse om hvorvidt der foreligger lokalplanpligt.

Etablering af støj- og skydevolde bl.a. i henhold til miljøgodkendelsen vurderes at kræve en dispensation for naturbeskyttelseslovens § 3. Dispensationen søges hos Vestsjællands Amt.

Rørhøst i perioden 1. marts til 31. oktober kræver tilladelse efter naturbeskyttelseslovens § 32. Tilladelse søges hos Skov- og Naturstyrelsen.

Etablering af et nyt vandhul på terrænet samt en udvidelse af de eksisterende vandhuller skal godkendes af Vestsjællands Amt inden plejearbejdet iværksættes.

Der henvises i øvrigt til kap. 8 ”Lovmæssige brugsbegrænsninger eller bindinger”

13.7 Planændringer

Nye, faste stillinger/anlæg, der ikke er medtaget i drifts- og plejeplanen kræver planændring i relation til nærværende drifts- og plejeplan

Etablering eller flytning af permanente anlæg og opstilling af faste terrænpunkter, som ikke er beskrevet og afvejet i nærværende plan, kræver planændring. Se afsnit 2.3.

Anlæg m.v., som etableres midlertidigt, men som *ikke* er fjernet inden 1 måned fra etablering, regnes som permanente.

Midlertidige anlæg

Ved midlertidige anlæg og terrænpunkter forstås anlæg og terrænpunkter, der er fjernet inden 1 måned fra etablering/opstilling. Sådanne kan frit etableres indenfor terrænet, forudsat at etableringen ikke indebærer en benyttelse af arealet eller de omgivende arealer, der er i strid med de overordnede retningslinier for det pågældende område.

Såfremt placeringen af midlertidige anlæg kræver et større gravearbejde, udjævning eller anden teknisk ændring af terrænet, henvises til kap. 8 samt kap.13.6 og bilag 5.

ØKONOMI

14 Økonomiske konsekvensberegninger

De økonomiske overslag omfatter de aktiviteter, der rækker udover den daglige vedligeholdelse af terrænet. Tiltag til nye militære anlæg er ikke omfattet. Udregningsgrundlaget er på baggrund af gældende entreprenørpriser ved planens ikrafttræden.

14.1 Økonomisk overslag til naturpleje og genopretning

Slåning og indsamling af græs på åben lands-arealerne:

Det forventes at der som hidtil kan foretages høslet på slettearealerne ved en lokal landmand. Distriktet kan dog ikke længere påregne en indtægt ved høslet, idet arealet fremover ikke må tilføres gødning.

På engarealerne og overdrevarsarealerne slås vegetationen hyppigt ved hjælp af en havetraktor. Da der fremover skal foretages opsamling af det afslåede græs på de arealer, hvor hyppig slåning ikke er påkrævet vil det kræve indkøb af et opsamlingsaggregat, da distriktet selv vil forestå slåning og opsamling.

Der findes en del brugt materiel på markedet og set i relation til terrænets relativt lille størrelse kan eventuelt indkøbes en brugt grønthøster med tilhørende opsamlingsvogn. Af hensyn til manøvreringen anbefales en model, der følger traktorens spor og bredde. I Melby-lejren ca. 55 km fra Bredetved Skydeterræn anvendes en Greenline junior combi trailer. Combi traileren er et "alt-i-et" redskab med opsamler monteret direkte og en slå-bredde på 130 cm. Nypris er 67.000 kr i 2001 (ekskl. moms).

Slåningen - og nu også opsamlingen - foretages som hidtil af tilsynsførende og kræver ikke tilførsel af mere personel.

Tynding af birkeskov: En hugst, hvor ca. 50 % af stamtallet fjernes for at give en mere lysåben bevoksning. I samarbejde med Hærhjemmeværnsdistrikt Odsherred vurderes det at tynding kan ske ved brændesankning i løbet af planperioden. Derved forventes hugsten ikke at påføre distriktet udgifter til tynding.

Nedskæring af rødgransbevoksning jf. drifts- og plejekort, bilag 3.

Rødgransbevoksningen ved signal/ballonmasten udgør ca. ½ hektar. Manuel nedskovning med motorsav foretages selv af distriktet, da rafterne af og til skal bruges i øvelsessammenhæng. Tilsynsførende oplyser, at der tidligere har været selvskovere på terrænet for at nedskære rødgran – uden udgift for distriktet.

Rørhøst i strandrørsumpen

Hvert 3. år foretages rørhugst af hele strandrørsumpen. Området omfatter ca. 2 ha. Erfaringer fra beregninger på Kulsbjerg Øvelsesterræn viser at en rørhøster (monteret med ballon-dæk/pontoner) inkl. bemanning koster ca. 800 kr/time (CK Enterprise).

Det vurderes at hele arealet kan høstes og rørbundterne fjernes for ca. 4000,- kr., da arealet er let tilgængeligt.

Distriktet oplyser at rørsumpen af og til høstes af en lokal tækkemand og at denne forsat er interesseret i at høste arealet.

Oprensning af vandhuller

Ottetallet vurderes at kunne oprenses, bortgravning af øer og udtrækkes på ca. 2 dage for en gravelæsemaskine/større rende-graver (gerne på bæltter) samt efterfølgende max. ½ dag for en gummiged, der fjerner og bortkører det opgravede materiale til f.eks. skydevolden.

Fremgangsmåden kan evt. være at lave en passage over til øerne – enten ved midlertidig jordopfyldning i kanalen eller udlægge en køreplade. Vandgangen mellem terrænet og øerne i vandhullet har en bredde på 3-4 meter.

Vandhullet bør etableres med en midterdybde på ca. 120 cm.

Prisen anslås til ca. 20.000 kr, idet terrænet er relativt blødt (tørvejord) og kan være vanskeligt tilgængeligt. Det anbefales at udføre opgaven i årets tørre måneder – typisk august.

Det mindre vandhul midt i terrænet kan udtrækkes med rende-graver på max. ½ dag med rende-graver + fører.

Anslået pris ca. 4500,- kr.

Det vurderes, at der kan være behov for oprensning i en lettere form yderligere 1-2 gange i planperioden. Typisk med en rende-graver, der skraber dele af bund- og kantvegetationen.

Etablering af et nyt vandhul på engareal:

Vandhullet bør etableres i forbindelse med anlæg af støjvolde, idet overskuds-jorden fra vandhullet da kan anvendes. En sø/vandhul på ca. 800 m² med en max. dybde på ca. 120 cm. vurderes at kan udgraves på ca. 2 dage ved brug af en gravelæsemaskine. Anslået pris, afhængig af transportafstand, ca. 15.000,- kr.

14.2 Forslag til årsopdelt budget til gennemførelse af drifts- og plejeplanen

1. år	Oprensning og udvidelse af eksisterende vandhuller	25.000 kr
2. år	Rørhøst	4.000 kr
3. år	Rørhøst og etablering af ny sø	19.000 kr
.....		
5. år	Rørhøst	4.000 kr
.....		
7. år	Let oprensning af bund- og kantvegetation ved terrænets vandhuller	10.000 kr
8. år	Rørhøst	4.000 kr
.....		
11. år	Rørhøst	4.000 kr
14. år	Rørhøst	4.000 kr
15. år	Let oprensning af bund- og kantvegetation ved terrænets vandhuller	10.000 kr

I alt, i 2001- priser, ekskl. moms 84.000 kr

Hertil kommer indkøb og vedligehold af slånings- og indsamlingsaggregat

Beløbet afhænger af om distriktet indkøber nyt eller brugt materiel eller lejer udstyr.

BILAG

15 Oversigt over bilag

Bilag 1: Grundkort over Bredetved Skydeterræn

Bilag 2: Øvelseskort over Bredetved Skydeterræn

Bilag 3: Drifts- og plejekort over Bredetved Skydeterræn

Bilag 4: Bevoksningsliste for Bredetved Skydeterræn

**Bilag 5: Retningslinier for militærets anvendelse af skyde- og øvelsester-
ræner i relation til Naturbeskyttelseslovens §§ 3-4**

Bilag 6: Artsliste over nat- og dagsommerfugle på Bredetved Skydeterræn

Arealliste for Bredetved Skydeterræn

Areallisten (afdelingernes særlige beskrivelse) er statusopgørelsen litra for litra pr. marts 2001.

Til de enkelte kolonner gives følgende kommentarer:

Afd.	Afdelingsnummer	H	Højde
Lit.	Litra(delareal)	D	Diameter
Areal	Litraareal i hektar	Masse	Vedmasse (træ)
PK	Produktionsklasse		

Forkortelser

ALØ	= Andet løvtræ
BIR	= Birk
MOS	= Mose
ORE	= Overdrev
RGR	= Rødgran
SKB	= Skydebaneanlæg, standplads
SLE	= Slette
STS	= Strandsump, rørskov
VAG	= Vildtager

BILAG 5

Retningslinier for forsvarets og hjemmeværnets anvendelse af skyde- og øvelsesterræner i relation til naturbeskyttelseslovens §§ 3-4.

Store dele af forsvarets skyde- og øvelsesterræner er tidligere landbrugsarealer. Ved overgangen til militære øvelsesområder ekstensiveres landbrugsdriften enten kraftigt eller ophører helt, hvilket ofte muliggør forskellige beskyttede naturtypers opståen. Imidlertid hindrer dette ikke fortsat gennemførelse af de militære aktiviteter, som er områdernes hovedformål.

Som efter de hidtil gældende regler er naturbeskyttelseslovens §§ 3-4 nemlig ikke til hinder for en fortsættelse af de beskyttede arealers hidtidige benyttelse. Dette gælder også forsvarets hidtidige benyttelse af arealer og anlæg m.v.

Såfremt forsvaret ejer, erhverver eller lejer arealer, som ikke hidtil har været anvendt til øvelsesformål, vil en overgang til øvelsesformål, der medfører ændringer i tilstanden derimod kræve tilladelse.

En væsentlig intensivering af en hidtil militær benyttelse vil ligeledes kræve tilladelse fra den pågældende amtskommune, jfr. lovens §§ 3-4 og § 65, stk. 3.

Militære aktiviteter.

I tilfælde hvor et større areal anvendes til øvelsesformål (f.eks. Oksbøl skydeterræn) vil forskellige dele af området kunne have forskellig benyttelsesintensitet. Vurderingen af om en aktivitet kræver tilladelse efter lovens §§ 3-4 bør derfor ske på grundlag af intensiteten af det pågældende "delområdes" hidtidige anvendelse. Indenfor hvert "delområde" vil den hidtidige anvendelsesgrad kunne fortsætte.

F.eks. vil "delområder", hvor kørsel og lejlighedsvis bortslidning af vegetationen samt dozing, gravning og indgreb i vandløb har fundet sted, fortsat kunne benyttes på denne måde. Dette omfatter også flytning af de enkelte aktiviteter indenfor delområdet, f.eks. flytning af spor efter bælteketøjer. Variationer i aktiviteten, f.eks. ændringer af koncentrationen af bæltepor indenfor de mest benyttede arealer, må anses som i overensstemmelse med hidtidig benyttelse, i hvert fald inden for ret vide rammer.

Derimod vil et sammenhængende areal, der f.eks. ikke hidtil har været anvendt til kørsel med bælteketøjer eller lejlighedsvis indgreb i vandløb, ikke uden tilladelse kunne anvendes på denne måde.

Opførelse af permanente anlæg kræver som udgangspunkt tilladelse, f.eks. bygninger, skydevolde og skydebaner. Mindre enkeltstående indretninger (f.eks. "kulisser") af træ eller tilsvarende materiale, som let kan fjernes, kan dog etableres uden tilladelse.

Foranstaltninger som bevirker, at et areal varigt glider ud af den pågældende naturtypedefinition kræver tilladelse. Dette gælder f.eks. tilplantning af heder eller dræning af vådområder.

Ikke militære aktiviteter.

For ikke militære aktiviteter på øvelsesområder gælder de samme regler som for civile aktiviteter uden for øvelsesterrænet. Dette indebærer bl.a. at anlæg af vildtagre på beskyttede naturtyper inden for øvelsesterrænet kræver tilladelse efter naturbeskyttelsesloven.

Tvivlstilfælde.

I tilfælde hvor forsvaret er i tvivl, om der kræves tilladelse til en aktivitet eller et anlæg, vil forespørgselsordningen i naturtypebekendtgørelsens § 8 kunne anvendes. Det vil sige, at forsvaret kan rette henvendelse til amtet, som inden 4 uger skal besvare forespørgslen. Der henvises i denne forbindelse til s. 24 f i vejledningen om naturbeskyttelsesloven.

Forvaltningsplaner.

I en række tilfælde vil det være hensigtsmæssigt, at der udarbejdes en forvaltningsplan for det pågældende militære øvelsesområde, f.eks. i form af en driftsplan. Herved vil man ofte kunne skabe de bedste rammer for den militære anvendelse samtidig med, at der tages hensyn til plante- og dyrelivet. Samtidig vil en forvaltningsplan være et egnet grundlag for en stillingtagen til eventuelle ønsker om dispensation fra bl.a. naturbeskyttelseslovens §§ 3-4.